

4. ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ Й ВИХОВАННЯ В ЗАКЛАДАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Ашмарина Лариса Валеріївна,
Центр естетичного виховання
Шосткинської міської ради
Сумської області, м. Шостка

ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАНЯТТЯХ З АКРОБАТИКИ

Соціально-економічні перетворення в Україні, глобальна екологічна криза актуалізували проблему збереження фізичного, психічного, духовного і соціального здоров'я підростаючого покоління. Особлива увага приділяється проблемі впровадження здоров'язбережувальних технологій в освітній процес закладів освіти, що набуває значення вирішального чинника серед усього комплексу умов, що визначають оптимальну життєдіяльність людини.

У Національній доктрині розвитку освіти України у XXI столітті, Законі України «Про фізичну культуру і спорт», Державній програмі розвитку фізичної культури і спорту звертається увага на необхідність поліпшення духовного й фізичного здоров'я підростаючого покоління, яке є її майбутнім.

Здоров'я населення - найважливіша характеристика розвитку країни. За своєю сутністю здоров'я людини є гармонійною єдністю біологічних і соціальних якостей, зумовлених природними й набутими біологічними та соціальними явищами. Сьогодні в Україні спостерігається загальна тенденція погіршення стану здоров'я населення в цілому та дітей зокрема. Тому назріла необхідність перегляду існуючої системи навчання дітей здоровому способу життя і в закладах загальної середньої і позашкільної освіти [2, с. 12].

Сьогодні педагоги стоять перед прикрим фактом, використовуючи в освітньому процесі традиційні форми й методи освіти, вихованці не вміють застосовувати набуті знання в конкретних випадках і життєвих обставинах. Тому всі зусилля педагогів направлені на пошук і запровадження нових найбільш ефективних форм і методів освіти, що включають вихованців в активну діяльність, стимулюють розвиток мислення, уяви, викликають зацікавленість і позитивне ставлення до навчання і здорового способу життя.

У загальновизнаному тлумаченні «інновація» означає «нововведення». У сучасній педагогічній науці існують такі трактування поняття «інновація»: оновлення, зміни, впровадження нового; процес створення й використання нововведень [1, с. 25].

Нові шляхи, засоби й раціональні методи фізичного виховання, що створені в процесі творчої діяльності людства виокремлюються як інноваційні (новітні) технології фізичного виховання [4, с. 43].

У сучасній педагогіці виокремлюють три типи навчання:

- пасивне навчання – той, хто навчається виступає в ролі «об'єкта навчання» (слухає й дивиться);
- активне - той, хто навчається виступає в ролі «суб'єкта» (самостійна робота, творчі завдання) та спілкується з педагогом;
- інтерактивне – в якому активність тих, хто навчається, посідає провідне місце, а педагог створює умови для їх ініціативи та надає консультації [1, с.29].

Інтерактивні методи навчання – відносно нове явище в педагогіці та методиках навчання фізичного виховання і тому чітко класифікувати їх досить складно. Існує неоднозначність назв інтерактивних методів – тобто часто одна і та ж назва використовується для позначення досить різних методів, і, навпаки одні й ті ж методи зустрічаються під різними назвами, а також багато з цих методів є своєрідним переплетенням декількох традиційних прийомів [1, с. 30]. Сучасний педагог повинен володіти знаннями в області інноваційних педтехнологій і успішно застосовувати їх на своїх заняттях.

Гурток «Акробатика» забезпечує такі освітні потреби дітей, які не можуть бути досяжними в рамках роботи закладів загальної середньої освіти і пропонує одне із вирішень проблеми здорового способу життя.

Мета занять з акробатики – забезпечити гармонійний розвиток особистості засобами фізичного виховання, що передбачає поєднання розумового, фізичного, морального, естетичного, трудового виховання, виховання дітей у дусі відповідального ставлення до власного здоров'я, прищеплення любові до занять спортом.

Фізичний розвиток школярів в широкому аспекті вивчають І. Васкан, Е. Вільчковський, Б. Фадєєв, Б. Шиян. Трактуювання та характеристику інноваційних технологій у галузі фізичної культури аналізують Л. Вікторова, З. Абасов та інші.

Практики стверджують, що найбільш ефективним є інтерактивне навчання, в основі якого лежать принципи особистісно зорієнтованого навчання та безпосередньої участі кожного учасника занять як шукача шляхів і засобів розв'язання проблем [3, с. 6].

На заняттях з акробатики застосовуються традиційні методи навчання (бесіда, коментар, розповідь, спостереження, тощо) та інноваційні технології (моделювання очікуваного кінцевого результату, інтерактивні методи: робота в парах, малих групах, «мозковий штурм», ігровий метод; застосування інформаційних технологій).

Характеристика та аналіз інноваційних технологій,

що застосовуються на заняттях з акробатики

«Моделювання очікуваного кінцевого результату». Застосовуючи цей метод, керівник гуртка на початку заняття оголошує мету, забезпечуючи розуміння вихованцями змісту їхньої діяльності, тобто того, чого вони повинні досягти в процесі заняття і чого від них очікує керівник гуртка. Якщо вихованці розуміють, що від їх працелюбності, старанності, наполегливості при виконанні акробатичних вправ залежить результат їх праці, то вони починають ставитися до занять серйозно і відповідально та займаються з повною віддачею.

«Робота в парах, малих групах». При роботі в парах або малих групах на заняттях з акробатики від вихованців вимагається максимальна концентрація, тому що від їх вправності в діях залежить успіх виконання акробатичної вправи. При цьому вихованці отримують задоволення не тільки від правильного виконання вправи, а й від того, що вони це зробили в інтересах інших.

«Мозковий штурм». Суть цього методу в тому, що діти висловлюють свої думки з приводу поставленої проблеми, при цьому керівник гуртка виступає в ролі ведучого дискусії, прагнучи надати учасникам максимум можливостей для вираження своєї думки (тематика: застосування фізичних вправ на заняттях з акробатики та у повсякденному житті, здоровий спосіб життя).

Ігрова технологія. Ігрова технологія є унікальною формою навчання, що дозволяє зробити звичайне заняття цікавим і захоплюючим. Ігрова діяльність на заняттях з акробатики посідає чільне місце в освітньому процесі. Гра формує типові навички соціальної поведінки, специфічні системи цінностей, орієнтацію на групові й індивідуальні дії, формує навички поведінки в навколишньому середовищі. Ігрова діяльність дає можливість підвищити у вихованців інтерес до занять з акробатики, дозволяє засвоїти більшу кількість інформації, заснованої на прикладах конкретної діяльності, що моделюється в грі, допомагає дітям у процесі гри навчитися приймати відповідальні рішення в складних ситуаціях [5].

Інформаційні технології. Не дивлячись на те, що заняття з акробатики - це практика, тут є місце і теорії. Керівнику гуртка необхідно знаходити і використовувати такі методи навчання, які дозволили б кожному вихованцю проявити свою активність, свою творчість, активізувати рухову і пізнавальну діяльність. Сучасні педагогічні технології, а так само використання Інтернет-ресурсів, нових інформаційних технологій, дають можливість педагогу досягти максимальних результатів.

ІКТ дозволяють організувати освітній процес на новому, вищому рівні, забезпечити повніше засвоєння навчального матеріалу. Інформаційно

комунікативні технології дозволяють вирішити проблему пошуку й зберігання інформації, планування, контролю й управління заняттями з фізичного профілю.

Керівник гуртка «Акробатика», використовуючи сучасні технології, може не лише вдосконалювати фізичні якості вихованців, а також розвивати їх творчий потенціал, поглиблювати знання про здоровий спосіб життя.

Завдяки застосуванню інноваційних технологій:

- підвищується рівень знань про особисту гігієну і будову тіла, про вплив рухової активності на здоров'я людини, про техніку безпеки під час занять;
- формуються життєво необхідні навички здорового способу життя, позитивні морально-вольові якості;
- покращується рівень фізичної підготовки;
- надається можливість педагогам створювати умови для гармонійного фізичного та психічного розвитку вихованців.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вілігорський О.М. Інноваційні технології на уроках фізичної культури в школі / О.М. Вілігорський.- [Електронний ресурс] – Режим доступу: www.rusnauka.com/14_NPRT_2010/Sport/66363.doc.htm.
2. Інтерактивні методи навчання на заняттях гуртка у позашкільному навчальному закладі: методичні рекомендації / Н.І. Ющенко, С.М. Коновалова – Шостка, 2014.- С.6.
3. Тарасова Т.Б. Психолого-педагогічні резерви інтерактивних методів навчання / Т.Б.Тарасова // Освіта Сумщини – 2013.- № 2.- С. 29 - 30.
4. Тихенко Л.В. Навчання дітей здоровому способу життя / Л.В. Тихенко // Педагогічна Сумщина – 2006.- № 3. - С. 12.
5. Туяхова В.В. Використання інноваційних технологій на уроках фізичної культури / В.В. Туяхова.- [Електронний ресурс] – Режим доступу : <https://ru.osvita.ua>.

Глушко Тетяна Іванівна,

Комунальний комплексний заклад позашкільної освіти Буринської міської ради Будинок дитячої та юнацької творчості, м. Буринь

THE IMPACT OF USING GAMES IN TEACHING ENGLISH

The process of globalization and the expansion of the economic markets increased the importance of learning English rapidly. English is an international language nowadays. Its impact on all aspects of our life is huge. English became a work language of all the worldwide institutions. It is the language of the Internet, games, news and all the means of modern communication. If you want to be up to

date, you need to muster English. Nowadays learning English is not an average additional skill, but a need and the way to be intelligent.

According to the interests and demands of the modern society teacher's competence and creativity come to the first place. Motivation is the key to productive development of a learner's mind. Pupils become creative and independent thinkers with an open-minded personality to which leads an inappropriate motivation.

The change of perspectives leads to the radical change of teaching methods in the educational process. The diversity of interactive teaching methods makes the teacher to prioritize the most effective means by which language proficiency can be enhanced. The development of language skills through games is one of such methods.

The effect of using games for the improvement of children's English proficiency is significant. The connection that exists between learning motivation and pupils' awareness must be taken into account as well. Teaching methods and learning strategies have been developed worldwide with the express purpose of improving students' English ability [1, p. 20].

Pupils' motivation and confidence can be enhanced through the process of playing games. At this point they achieve learning goals in a relaxing and friendly environment. It is easier to maintain the attention of learners by playing games.

Games are effective method of learning at the primary stage. They can be used at all stages of a lesson, provided that they are suitable and carefully chosen. Playing activities are also good to be used as a revision exercises, helping learners recall the material in a pleasant entertaining way.

The use of innovative educational games in a class increases learners' enthusiasm and reinforce the information known before. Games increase children's involvement, motivation and interest in a material and allow the teacher to be creative and innovative when presenting topics. The challenge nature of games allows learners to evaluate their critical thinking skills.

However, the profitability of game-based learning may have its own cons. The attendant anxiety created during many game playing situations may occur. The issue of whether playing games is an effective means to promote children's potential in English learning has been under discussion for quite a long time. One should remember that the major purpose of using games in class is to help children learn English in a lower anxiety environment.

According to The Longman Dictionary of Language Teaching and Applied Linguistics, games are defined as «an organized activity that usually has the following properties: a particular task or objective, a set of rules, competition between players, and communication between players by spoken or written language» [4, p. 89]. Language games are not aimed to kill time or break the ice between teachers and students. Games are «an activity with rules, a goal and an element of fun» [2, p. 23]. Games are a different kind of activity. They are highly structured and include specific rules to be followed. A game is a competitive activity involving skills, chance, or endurance on the part of two or more persons who play according to a set of rules, usually for their own amusement or for spectators.

Games are useful for children involved in the process of learning English since they can empower learners' motivation and self-confidence. Playing games can be presented as a kind of prize which allows teachers to motivate learners to move forward. If students know that they are going to play games after learning some grammar structure or vocabulary, they will look forward to participate in those activities and include things that they have learned with greater motivation.

Pupils prefer to be immersed in a game-teaching environment which is highly effective in raising their motivation and interest in English language learning. The use of force to certain activities (especially the unwilling ones) while teaching children English may have a quite negative result. Games are workable in the way they can easily attract the attention, motivation and interest in learning process.

In addition to facilitating children's motivation and confidence, learners can acquire vocabulary more quickly and easily by doing actions during game playing. According to Dewey's «learning by doing», children learn best by doing and by acting in the world [3, p. 13].

Using games can enhance learners' motivation, confidence, and vocabulary acquisition, because of the advantages of challenging content. It is easier to capture their attention using interactive methods than with traditional teaching.

Games can be used at all stages of the progression from controlled to free practice, serving at one end of the range as a memory aid and repetition drill, at the other as a chance to use the language freely and as a means to an end rather than an end in itself. They can also serve as a diagnostic tool for teacher, who can note areas of difficulty and take appropriate remedial action [2, p. 20].

Games are used suitably in the way in which learners are led to participate in the games, so they have a chance to practice and use the new language items, they have just learnt eagerly and willingly instead of forcing them to do the tasks unwillingly. It is more effective way in which children can play and learn at the same time.

The element of competition provided by games is a crucial factor in an effective process of education. Games are not provided in chaos. Games have their own rules, and for it is necessary for players to digest these rules before the start so that they can play the games smoothly without committing them.

Games are happen to be a perfect example of a teamwork. They encourage to work together, to interact with one another, to find a compromise. Gaming methods involve a variety of factors to provide an effective lesson. These include rules, competition, relaxation and learning.

The main focus of using game in a class is not only learning, but fun factor should be taken into account. Games create needed context which makes it easier for learners to immerse into English learning process. They make a perfect background for more effective and what's more important for more interesting way of teaching English. Since interest is the key to the learning progress.

Games are often associated with fun, so we should not lose sight of their pedagogical value. The effectiveness of using games while teaching English lies in increasing learners' motivation, creativity, critical thinking and lower stress level.

Game-method gives an opportunity to develop communicative skills. Games add interest and motivation to what learners may find not that interesting. Relaxed atmosphere created by such activities helps the learners to remember training material faster and in the more sufficient way.

Games prove to be a useful tool in teaching language. Games not only offer learners a highly motivating, relaxing atmosphere, but most importantly well practice of all the language skills. They can motivate learners, promote their interaction, improve their acquisition and increase their achievements.

Motivation and confidence can be raised in English learning class through the use of games. Learners' anxiety can be reduced by playing games because of the elements of fun and interest that can be found in games. In addition, game playing is an effective means to promote vocabulary acquisition in a natural way.

Games are highly motivating since they are amusing, interesting and at the same time challenging. The activities used in games get all learners to move around, activate their mental capacities and stimulate their mind in a creative way. Through games children experiment, discover, interact with their environment, use creativity and find motivation to learn new grammar structures and vocabulary. Games create a perfect background for natural learning of a foreign language, without being aware they are studying. Games reduce stress level, which leads to better memorization and learning and as the result to better achievements.

REFERENCES

1. Freeman, D. L. (2000). *Techniques and principles in language teaching* (2nd ed.). London: Oxford University Press.
2. Hadfield, J. (1984). *Elementary communication games*. London: Nelson. Jacobs, G. M. (n.d.). *Using games in language teaching*. Retrieved October 20, 2010, from <http://www.georgejacobs.net/MIArticles/Games%20for%20Language%20teaching.doc>
3. Pound, L. (2005). *How children learn*. London: Step Forward Publishing, Ltd.
4. Richards, J. C., Platt, J., & Platt, H. (1995). *Longman dictionary of language teaching & applied linguistics*. Beijing: Foreign Language Teaching and Research Press. Richards, J. C., & Rodgers, T. S. (2001). *Approaches and methods in language teaching* (2nd ed). London: Cambridge University Press.

*Демиденко Світлана Вадимівна,
Центр дитячої та юнацької творчості
ім. В. Гнаровської, м. Вільнянськ*

МИСТЕЦЬКІ ДЕКАДИ ЯК ІННОВАЦІЙНА ФОРМА ПРОЕКТНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДУ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

У Конституції України проголошено, що людина, її життя, честь і гідність є найвищою її цінністю. Виховати справжню людину – мета закладу позашкільної освіти, як і освіти в цілому.

Організація освітнього процесу, спрямованого на розвиток особистості, формування в неї компетентностей, у світлі вимог Концепції Нової української школи, вимагають більш широкого використання в освітньому процесі інноваційних методик, інтерактивних форм і методів навчання. Гуманізація освіти, її орієнтація на розкриття особистісного потенціалу зумовлюють розроблення, вдосконалення та використання інноваційних освітніх технологій в освітньому процесі закладів позашкільної освіти для формування соціальної моделі світу сучасних дітей покоління Z. Серед таких інновацій STEAM – технологія, технологія змішаного навчання, технологія «перевернутого класу», технологія проблемного навчання, технологія розвитку критичного мислення. Значною мірою сформувати затребуваний слухачами освіти життєвий простір можна в рамках проектної технології. Мистецькі декади, що охоплюють освітній процес Центру дитячої та юнацької творчості м. Вільнянська впродовж року, стали такою інноваційною формою проектної діяльності закладу.

Актуальність проекту полягає в реалізації мети загальної освіти, вихованні покоління людей, яке буде захищеним і мобільним на ринку праці, здатним робити особистісний духовно-світоглядний вибір, буде здатним до навчання впродовж життя.

Ідея проекту: якщо людина є найвищою цінністю природи суспільних відносин, якщо вона неповторна особистість зі своїм розмаїттям інтересів, здібностей, то заклад позашкільної освіти має бути тим об'єднуючим духовним інститутом, весь уклад життя якого спрямований на формування особистісних рис кожного гуртківця, розвиток їх творчих здібностей, моделювання соціально-життєвого простору.

Мета проекту:

1. Формування креативного та критичного мислення дитини шляхом залучення її до досягнення цінностей культури, історії України, формування світоглядних уявлень.
2. Спрямування діяльності педагогічного колективу на культурне становлення особистості, формування у неї компетентностей, задекларованих у Концепції Нової української школи.
3. Ознайомлення з видатними художніми досягненнями людства, культурою та історією України, рідного краю.
4. Формування світогляду особистості гуртківця.
5. Упровадження STEAM – технологій.

Завдання проекту:

1. Розвивати пізнавальні інтереси вихованців, творчу уяву й здібності, естетичні почуття.

2. Виховувати любов до Батьківщини, її історії, культури, традицій.
3. Виховувати командні навички роботи, STEAM – компетентності, лідерські якості, навички проектної діяльності.

Теоретична значущість проекту полягає у формуванні навиків дослідницької, проектної, організаторської та культурної діяльності.

Практична значущість полягає у формуванні життєтворчого простору для гуртківців, проведенні мистецьких заходів, дослідницько-аналітичної, творчо-проектної діяльності вихованців.

Пізнавальна значущість полягає в залученні дітей до проектної діяльності, в результаті якої формуються навички дослідницької, аналітичної, командної, самостійної роботи.

Освітній продукт проекту:

1. Цикл мистецьких благодійних заходів.
2. Фільми, презентації, анімації, творчі та наукові роботи.
3. Відеоролики на сайті закладу, колективів та у соцмережах з метою залучення ширшого кола громадськості до проекту.

Очікувані результати:

1. Активізація рівня сприйняття інформації вихованцями.
2. Залучення гуртківців до створення та реалізації етапів проекту.
3. Високий рівень знань вихованців з теми декади, набутий впродовж проектно-командної роботи.
4. Стійкість особистісних поглядів і переконань, сформованих під час життєтворчого процесу проекту.

Структура проекту «Мистецькі декади».

Термін реалізації: чотири декади(теми щорічно змінюються):

- Вересень-листопад. Тема декади «Я – концепція. Особиста гідність».
- Грудень-лютий. Тема декади «Шануймо традиції рідного народу».
- Березень-травень. Тема декади «Книга – джерело знань».
- Червень-серпень. Тема «Експериментальне літо».

Учасники проекту: вихованці закладу позашкільної освіти, їх батьки, педагоги, представники музеїв, бібліотек, громадських організацій, шкіл.

Алгоритм підготовки проекту:

- Ознайомлення вихованців та педагогів з метою, об'єктом, предметом та іншими елементами проектної діяльності впродовж декади.
- Оф-лайн, он-лайн навчання педагогічного та учнівського колективів.
- Цикл тренінгів для вихованців усіх рівнів, батьків, педагогів,
- Створення творчих груп для реалізації мікротем і завдань колективів.

- Висунення гіпотези проекту і завдань для підтвердження або спростування гіпотези.
- Обговорення форм і методів проектної роботи. Робота творчих лабораторій.
- Вироблення алгоритму діяльності. Робота творчих лабораторій «Лідер», «Практик», «Дерево творчості».
- Планування послідовності дослідів, досліджень, творчих репетицій для творчих груп та колективів.
- Обговорення способів оформлення кінцевого результату декадного проекту.

У результаті підготовки проекту згідно з поданим алгоритмом, у закладі впродовж кожних трьох місяців працюють творчі групи (з числа гуртківців різних колективів та педагогів – тьюторів), які коригують проектну діяльність усіх груп колективів.

Форми та методи декадної проектної діяльності:

- Гурткове заняття.
- Майстер-класи вихованців гуртків вищого рівня та педагогів.
- Тренінги.
- Акції, флеш-моби.
- Консультації.
- Екскурсії, поїздки, фестивалі.
- Дискусії, семінари, круглі столи.
- Он-лайн-заняття, дистанційне навчання з тем.
- Виставки, експозиції, ярмарки-продажі.
- Кейс-форуми, форум-театри, кластер-лабораторії, робота локацій.
- Заняття-хеппенінги, заняття-дебати, інші форми інтерактивних занять.

Робота на заняттях і виховних заходах гуртківців по дослідженню мікротеми згідно з вподобаннями, нахилами, напрямками роботи гуртка включає в себе:

- Розучування пісень, танців, традицій українського народу, світової культурної спадщини згідно з декадними темами.
- Написання есе, авторської прози, віршів.
- Виготовлення флєпбуків, лепбуків, колажів.
- Пошукова робота в бібліотеках, музеях, архівах.
- Виставки малюнків, поробок, сувенірів.

- Проведення волонтерської діяльності (майстер-класи для учнів шкіл, дітей з особливими освітніми потребами, концерти для військових, воїнів АТО, учнів шкіл міста та району).

Вищезазначені форми та методи роботи згуртовують вихованців груп усіх рівнів, педагогів, батьків мотивують до проектно-пошукової діяльності згідно з темою декади та напряму роботи гуртка. Підсумком декадного проекту стає мистецький контент та конференція. Під час мистецького контенту колективи реалізують свої творчі напрацювання відповідно до теми декади: театральні постановки, пісні, хореографічні композиції, спортивно-хореографічні композиції, виставки робіт, виставки малюнків, фотографій, вернісаж відеороликів, анімацій, кліпів тощо.

Завершальним етапом декади є конференція, як науковий простір для педагогів, батьків, вихованців, як модель самоосвітньої діяльності впродовж життя. Метою конференції є оволодіння науковими знаннями з теми, формування узагальненої системи поглядів, визначення ідеалів, переконань; набуття навичок синтезу, аналізу наукового матеріалу, вироблення особистої позиції дитини в ставленні до наукової проблеми. На конференції кожен колектив, творча група, гуртківець, педагог, представник батьківської громади мають можливість виступити з доповіддю, презентацією, тезами з обраної теми. Результати наукової пошукової діяльності вихованців розміщуються на сайтах гуртків та в соцмережах.

Національна стратегія розвитку освіти України на період до 2021 року визначає запровадження освітніх інновацій як один із пріоритетних напрямів державної політики в освітній сфері. Метою ж загальної освіти є всебічний розвиток, виховання і соціалізація особистості, яка здатна до життя в суспільстві і цивілізованій взаємодії з природою, має прагнення до самовдосконалення і навчання впродовж життя, готова до свідомого життєвого вибору та самореалізації, відповідальності, трудової діяльності та громадської активності. Проект «Мистецькі декади» саме й допомагає закладу позашкільної освіти реалізувати загальноосвітню мету, впроваджуючи пріоритетні напрями державної політики в освітній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Коновалова М.В. Педагогічні технології: інструментарій, механізми, технологічна карта / Коновалова М.В., Куликова Ю.О., Семиволос О.П. - Х. : Вид. група Основа, 2016. - 96 с.
2. Український проект «Якість освіти». WEB STEM ШКОЛА 2018 (зимова сесія) - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : [http // yakistosviti.com.ua/uk](http://yakistosviti.com.ua/uk).
3. Нова Українська Школа - [Електронний ресурс].- Режим доступу: [http // nus.org.ua](http://nus.org.ua).

Дяденчук Альона Федорівна,
Центр дитячо-юнацької творчості
ім. Є.М. Рудневої відділу освіти
виконавчого комітету Бердянської
міської ради Запорізької області

SCRUM-МЕТОДОЛОГІЯ В ПОЗАШКІЛЬНІЙ ОСВІТІ

Основними завданнями сучасної освіти є не тільки передача учням знань, а й формування у них умінь і бажань вчитися впродовж життя, працювати в команді, успішно самореалізовуватися.

Змінюється позиція педагога, який не тільки передає знання і накопичений досвід, а й сприяє досягненню цілей учня. Для цього педагогу важливо створити особливий творчій освітній простір, що допоможе відкрити у вихованця його таланти, активізувати ресурси і направити їх у потрібне русло.

Сучасні реалії життя вимагають від керівника гуртків і колективу чіткої, злагодженої та ефективної роботи, яка часто можлива тільки при використанні нових підходів до управління такою групою. Одним із таких підходів буде використання Scrum-методології. Хоча Scrum-підхід зародився й активно використовується в ІТ-індустрії, його принципи можуть бути вбудовані в роботу будь-яких команд, у тому числі і навчальних, які працюють над вирішенням нових, нетипових задач.

Що ж таке Scrum?

Scrum - це авторська гнучка методологія розроблення з нестандартним розподілом ролей у команді й унікальною організацією ітерацій (повторень) [1]. Основною її особливістю є залучення в процес усіх учасників, причому в кожного учасника є своя певна роль.

Scrum сповідує командний підхід, короткі спринти (відрізки часу) і безперервне поліпшення в процесі роботи. Ці принципи реалізуються через набір особливих ролей, правил, процесів та інструментів.

У методології Scrum виділяють всього три ролі:

- scrum-майстер;
- власник продукту;
- команда [3].

При виконанні проектів за технологією Scrum на заняттях гуртка і Scrum-майстром, і власником продукту фактично буде керівник гуртка, тому доцільно об'єднати ці дві ролі. Педагог є частиною команди і працює спільно з командою, щоб визначити, що ж необхідно зробити. У цій спільній роботі Scrum-майстер обирає найбільш цінні речі для їх подальшого виконання і

забезпечує найбільш високу цінність від продукту в кожен момент часу. Педагогу необхідно вибудовувати насичену спільну роботу з командою: він не розподіляє завдання членам команди та не має права ставити завдання конкретному члену проектної команди протягом спринту.

Команда бере на себе зобов'язання щодо виконання обсягу робіт на спринт перед власником продукту. Робота команди оцінюється як робота єдиної групи. Команда є самоорганізованою і самокерованою. У Scrum внесок окремих членів проектної команди не оцінюється, так як це розвалює самоорганізацію команди. Кількість членів команди повинна бути обмеженою (7 ± 2 людини) [2]. Немає заздалегідь визначених і поділених ролей у команді, що обмежують поле дій гуртківців. Кожен учасник вносить свій внесок у загальний успіх проекту відповідно до своїх здібностей і проектної необхідності.

Алгоритм виконання проекту.

1. Формування Scrum-команди.
2. Створення плану проекту у вигляді списку призначених для користувача історій. У цей список необхідно включати всі завдання, які команда могла б зробити для проекту. Такі завдання розставляються за пріоритетом.
3. Планування спринту: вибір завдань і розподіл їх між гуртківцями.
4. Заведення Scrum-дошки.
5. Проведення демонстрації в кінці спринту.

На перших зборах, якими розпочинається спринт, команда за допомогою Scrum-майстра обирає завдання, які учасники мають виконати. Для візуалізації процесу виконуваних завдань використовується Scrum-дошка – дошка зі стікерами, на яких зазначені завдання з терміном виконання і виконавцем. Така дошка ділиться на три частини: завдання, в обробці, виконано. На засіданнях команди стікери з завданнями переміщуються у відповідну колонку, в залежності від стадії виконання завдання. Засідання команди відбуваються раз на тиждень. Таким чином, вимальовується загальна картина роботи над проектом у поточний період.

Значну увагу слід приділяти щоденним зборам, які необхідні для оцінки ходу виконання завдань та обміну інформацією. Оскільки загальні збори щодня неможливі, зв'язок між членами команди та педагогом може відбуватися дистанційно в режимі онлайн. Scrum-збори проводить Scrum-майстер, зокрема педагог. Він по колу задає три питання кожному члену команди:

1. Що ти робив для реалізації проекту?
2. Що ти плануєш зробити?
3. Що тобі заважає просуватися вперед?

Такі короткі збори допомагають зрозуміти стадію реалізації проекту, складності, що потрібно вирішити, а також підвищити відповідальність кожного гуртківця перед іншими учасниками команди.

За допомогою такого спілкування педагог зможе побачити те, що команда робить зараз, впливає на реалізацію проекту в майбутньому, і при необхідності вчасно коригує план дій.

Обговорення триває 15-20 хвилин. Питання, які вимагають спеціального обговорення виносяться на щотижневі засідання.

Scrum вимагає наявності відчутного результату роботи одного спринту продукту, в якості основного результату роботи в кожному спринті. Демонстрація проводиться, коли робота зі спринту завершена. Це показ всім зацікавленим особам продукту, який команда створила за спринт. На цьому етапі використовуються звіти за відповідний проміжок часу, «відкритий доступ» до проектів, відбувається обговорення результатів між всіма зацікавленими особами.

Таким чином, Scrum-підхід в освітньому процесі виступає ефективним інструментом узаємодії викладача і гуртківця. Такий підхід дозволяє учасникам знаходити шляхи підвищення ефективності власної діяльності в нових умовах, знаходити в собі резерви для швидкої адаптації до нових умов, досягати максимальної самореалізації. За Scrum-методологією знання не транслюються вихованцям у готовому вигляді, вони надаються у вигляді проблеми, яку повинні вирішити самостійно. Знання стають не метою навчання, а засобом вирішення проблеми. Діти розуміють необхідність для себе в новому знанні (без нього не вирішити поставлену проблему), що значно підвищує їх мотивацію й активність. По-друге, вихованці самі уточнюють проблему, визначають, які знання й джерела інформації їм необхідні, працюють з цими джерелами, узагальнюють отриманий варіант вирішення проблеми. Зрозуміло, що педагог не залишається мовчазним спостерігачем, але він надає допомогу групам тільки тоді, коли вона потрібна.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гранько О. Scrum или не-Scrum – какой подход выбрать?- [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://worksection.com/blog/scrum.html>.
2. Павленко А. Размер команды разработки в скрам и не только в скрам - [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <https://scrummasters.com.ua/blog/team-size>.
3. Пушкарев А. Гибкая методология разработки «Scrum» - [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://it-ua.info/news/2015/01/05/gnuchka-metodologiya-rozrobki-scrum>.

Заярна Вікторія Сергіївна,
кандидат педагогічних наук,
комунальний заклад Сумської
обласної ради – обласний центр
позашкільної освіти та роботи
з талановитою молоддю, м. Суми

УПРОВАДЖЕННЯ STEM-ТЕХНОЛОГІЙ В УМОВАХ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сьогодні в умовах реформування освітньої галузі в Україні особливого значення набуває розбудова «суспільства знань», що навчається впродовж всього життя (lifelong learning) і використовує усі сфери навчальної діяльності (lifewide learning), зокрема й неформальну [1].

Такі зрушення в освітній галузі зумовлено невідповідністю навичок особистості, отриманих під час навчання, й вимогами роботодавців. Адже ринок праці змінюється надшвидкими темпами, пропонуючи новітні вакансії (наприклад, біоінженер, молекулярний дієтолог, сіті-фермер, енергоаудитор, проектувальник «розумних доріг» тощо). Тому найбільшу цінність сьогодні має набуття трансдисциплінарних професійних (hard skills) та універсальних м'яких навичок (soft skills), що дозволять людині легко змінювати вид професійної діяльності. Це дасть змогу претендувати на більшу кількість робочих місць одночасно, у той час, коли людина, яка матиме лише вузькопрофільні навички, буде обмежена у виборі вакансій.

Як свідчать провідні дослідження останніх років [2-4], цю проблему може вирішити запровадження STEM-освіти. На сьогодні в Україні цей процес активно розпочато на усіх ланках вітчизняної системи освіти.

Вище сказане, по-перше, актуалізує значення позашкілля, та, по-друге, зумовлює модернізацію освітнього процесу в цій сфері. Адже позашкільна освіта є гнучкою освітньою галуззю, здатною до швидкого реагування на освітні й соціальні тенденції сучасності.

Питанню запровадження STEM-освіти на різних ланках освітньої системи присвячено широке коло сучасних досліджень вітчизняних науковців і педагогів-практиків: сутність феномену STEM-освіти та її розвиток у вітчизняній системі освіти й зарубіжжі (І. Каменєвої, О. Коваленко, К. Корсака, К. Петренко, І. Савченко, В. Черноморець та інші); STREAM-освіта для дошкільників (Т. Грицишина, К. Крутій, І. Стеценко, та інші); міждисциплінарний підхід до навчання учнів молодшого шкільного віку у форматі STEAM-освіти (В. Андрієвська, Л. Білоусова та інші); особливості реалізації ідей STEM-освіти у діяльності Малої академії наук України

(С. Бабійчук, С. Сьома та інші); підготовка майбутніх педагогів в умовах запровадження STEM-освіти (О. Кіян; С. Кириленко та інші) [4].

Проаналізовані нами дослідження висвітлюють різні аспекти означеної проблеми, проте всі вони доводять актуальність і доцільність інноваційних змін в освіті, а саме запровадження STEM-технологій.

Зазначене вище підтверджується *метою* STEM-освіти, що полягає у формуванні та розвитку розумово-пізнавальних і креативних якостей особистості, рівень яких визначає конкурентну спроможність на ринку праці.

Основні *завдання* STEM-освіти передбачають формування найбільш затребуваних на ринку праці XXI ст. компетенцій і навичок, серед яких виділимо наступні:

- уміння працювати в команді й домовлятися;
- нестандартне розв'язання завдань;
- оцінювання проблеми, прийняття рішень;
- емоційний інтелект;
- критичне мислення, креативність;
- організаційні здібності [3-4].

Зважаючи на основні положення досліджуваних робіт, розглянемо відмінності в змісті основних понять, що розкривають сутність STEM-освіти (таблиця 1.)

Порівняльний аналіз змісту основних STEM-понять

Таблиця 1.

STEM S – science, T – technology, E – engineering M – mathematics	природничі науки, технології, інженерія та математика. Акронім STEM (від англ. Science – природничі науки , Technology – технології , Engineering – інжиніринг , проектування, дизайн, Mathematics – математика) визначає характерні риси відповідної дидактики, сутність якої виявляється у поєднанні міждисциплінарних практико орієнтованих підходів у процесі вивчення природничо-математичних дисциплін.
STEAM A – all / art	Додавання літери A означає « всі » (All) або « мистецтво » (Art), тобто інші навчальні дисципліни разом з природничо-науковими, технологією, інженерією й математикою, коли акцент уваги поширюється на зміцнення зв'язків і взаємодії між наукою, творчістю, підприємницькою та інноваційною діяльністю, а також вивчення природничих наук через інші дисципліни і, навпаки, вивчення інших дисциплін через природничі науки.
STREAM / STREM –	додавання літери R в абрєвіатуру STEM розглядають як reading+writing – читання/писання; robotics – робототехніка, religion – релігія

Складено автором на основі джерел [3-4].

Аналіз поданих у таблиці 1 тлумачень акронімів, підтверджує думку К. Крутій [4, с. 63], що відповідно до названих напрямів має бути розмежовано віковий контингент здобувачів освіти:

- STREAM-освіта – дошкільники та учні молодшої шкільної ланки;
- STEAM-освіта – учні середньої та старшої шкільної ланки;
- STEM-освіта – профільна та вища освіта.

Такий розподіл цілком відповідає особливостям психофізіологічного та інтелектуального розвитку особистості у визначені вікові періоди.

Слід підкреслити, що умови організації освітнього процесу в закладах позашкільної освіти дозволяють реалізувати весь спектр освітніх інновацій, долучаючи вихованців усіх вікових категорій.

Розглянемо специфіку реалізації ідей STEM-освіти на прикладі діяльності творчих об'єднань Комунального закладу Сумської обласної ради - обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю.

На початковому навчальному рівні в умовах закладу позашкільної освіти здобуття STREAM-освіти вихованцями передшкільного віку відбувається на заняттях в школах раннього творчого розвитку (станом на 1.01.2018 р. в КЗ СОР - ОЦПО та РТМ діє три школи раннього творчого розвитку за гуманітарно-оздоровчим, соціально-реабілітаційним, еколого-натуралістичним напрямами). Освітній процес у таких творчих об'єднаннях побудовано за блочно-модульним принципом, що дозволяє інтегрувати зміст освітніх курсів відповідно до концепції STREAM-освіти. Для дітей молодшого шкільного віку також організовано діяльність комплексних творчих об'єднань.

Основні ідеї STEAM-освіти, що передбачає інтеграцію наук і різних видів мистецтва, реалізуються через роботу Центру розвитку й професійного самовизначення дітей та учнівської молоді «Д.І.М.» (Дієві. Інтелектуальні. Молоді.) для вихованців середньої шкільної ланки (5-8 класи). Особливістю Центру є те, що вихованці проходять комплекс освітніх курсів обраного ними профілю – технічний, математичний, природничий. Ці напрями інтеграційні за своїм змістом. Заняття супроводжуються вивченням іноземної мови (англійської), що перетворює її з предмету на інструмент навчання. Для вихованців розроблено тренінгову програму із самопізнання (для початкового навчального рівня) й професійного самовизначення (для середнього й вищого навчальних рівнів). Обов'язковою складовою є краєзнавчий курс, що виховує у гуртківців свідоме почуття любові до малої Батьківщини, а отже, і до країни в цілому. Важливий акцент в освітньому процесі зроблено на комунікативній діяльності – вихованці Центру мають змогу практикувати свої навички спілкування, беручи участь у театральних інсценізаціях, іграх-імпровізаціях.

Реалізація саме STEM-освіти, що передбачає науковий підхід в освітньому процесі, в умовах закладу позашкільної освіти реалізується в гуртках вищого навчального рівня за різними напрямками роботи (для вихованців старшої шкільної ланки). У таких творчих об'єднаннях передбачено пошуково-дослідницьку, експериментально-дослідницьку роботу вихованців, що цілком відповідає концепції STEM-освіти (наприклад, діяльність МАН України).

Отже, викладене вище, доводить, що запровадження STEM-освіти в умовах закладу позашкільної освіти є актуальним питанням сьогодення, зважаючи на загальні освітні й соціальні тенденції. Особливості організації діяльності дозволяє забезпечити наступність і безперервність освітнього процесу, що позитивно впливатиме на результати впровадження STEM-освіти в умовах позашкільля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Заярна В. С. Сфера неформальної освіти як засіб розвитку пізнавально-творчої самореалізації особистості протягом життя: європейський вимір / В.С. Заярна // Професійно-творча і духовна самореалізація особистості в евристичній освіті : матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю (Суми, 19-20 листопада 2015 р.). Суми : СумДПУ імені А. С. Макаренка – 2015. – 180 с. – С. 69-72.
2. Коваленко О. STEM–освіта: досвід упровадження в країнах ЄС та США / О. Коваленко, О. Сапрунова // Рідна школа. – 2016. – № 4. – С. 46 – 49.
3. Проект концепції STEM-освіти в Україні – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:dxN3RLDS2>.
4. RUJ:g1.5136.in.ua/novosty/item/download/50_318b7b6cd0bbb4169b5bf365fa62e26e.html+&cd=4&hl=ru&ct=clnk&gl=ua – Загол. з екрану. – Мова укр.
5. STEM-освіта: стан впровадження та перспективи розвитку: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції, 9-10 листопада 2017 року, м. Київ. – К.: ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти», 2017 –160 с. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://man.gov.ua/upload/news/2017/12_11/Zbirnyk.pdf.

Іваненко Наталія Ергівна,
Комунальна установа Сумська
загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів
№4 імені Героя України Олександра
Аніщенка Сумської міської ради,
м. Суми

ІНФОРМАЦІЙНИЙ ПРОСТІР STEM-ОСВІТИ В МОЛОДШІЙ ЛАНЦІ

STEM-освіта – це термін, що використовується для корекції викладання дисциплін у межах визначених понять – науки, технології, інженерії та математики, а також до міждисциплінарних підходів у навчанні, що підвищує

інтерес і покращує навички учнів у вирішенні проблемних питань і критичного аналізу. STEM знаходиться в колі фундаментальних знань, а вчення STEM є частиною системного та збалансованого навчання.

Основою національної стратегії розвитку STEM-освіти сьогодні є розвиток математичної, наукової і технологічної грамотності учнів; сприяння розвитку навичок XXI століття у вирішенні проблемних ситуацій, формування критичного аналізу та креативного мислення. Окреслені стратегії визнають важливість зосередження особистої уваги на перших кроках розвитку STEM-освіти та збереження цього фокусу під час усіх навчальних циклів.

На думку експертів, STEM-освіта має на меті об'єднання наук, яке спрямоване на розвиток інноваційних технологій, на формування креативного мислення, на забезпечення промисловості висококваліфікованими інженерними кадрами. Така стратегічна мета STEM-освіти неодмінно веде до інтеграції природничо-математичних предметів і дисциплін, що є назрілою і необхідною умовою оновлення системи загальної середньої освіти.

Сьогодні важливо, щоб під час вирішення проблемних ситуацій, учні володіли необхідними знаннями, мали креативне і критичне мислення, навички співпраці, творчо і нестандартно підходили до вирішення завдань. Зазначимо, що STEM-освіта в позакласній діяльності визначає вирішальну роль у досягненні цього. Навчання за межами традиційного уроку в освітній системі має взяти на себе значну відповідальність за забезпечення фундаментального рівня STEM грамотності, що дасть можливість взаємодіяти і досягти успіхів у світі за межами шкіл і вузів.

Створення фундаментальних знань STEM потребує розвитку з раннього дитинства і продовження в початковій, базовій і профільній школі, виходячи за межі школи та інтегруючись у сучасне життя. Сьогодні ми маємо можливість виховувати особистостей, які цікавляться STEM, використовуючи це як чинник розвитку більш глибокого залучення до освітнього процесу.

Австралійське бюро Статистики підрахувало, що за останні роки кількість робочих місць, пов'язаних із STEM, такі як ІКТ професіонали та інженери, зросла орієнтовно в 1,5 рази. Відповідно до цього дослідження, STEM грамотність усе більше стає актуальною для австралійських роботодавців. Зокрема, аналітичне бюро «PricewaterhouseCoopers» визначає, що 1% австралійської робочої сили STEM фахівців, додасть до внутрішнього валового продукту країни 57,4 млрд. \$ [2].

Активну позицію щодо розвитку STEM-освіти демонструє й Німеччина. Зокрема Фонд «Haus der kleinen Forscher» і Siemens Stiftung провів у листопаді 2017 року симпозіум «Міжнародний діалог по STEM – розробка концепції

ранньої освіти», до участі в якому було запрошено близько 80 експертів з усього світу [1].

Загальновідомо, що освіта постійно змінюється, і оскільки увага акцентується на створенні STEM-середовища як у школі, так і за її межами, види діяльності учнів у початкових класах мають значно розширюватися, щоб йти в ногу з часом і виправдовувати очікування.

Проведений аналіз джерел дозволяє визначити ключові чинники, що сприяють упровадженню STEM-освіти в початковій ланці:

1. Відображення – успішні викладачі STEM розмірковують про те, що одним із способів успішного STEM-навчання є визнання того, що іноді невеликі, цілеспрямовані налаштування – це те, що необхідно для занять і методів опитування дітей.

2. Модифікація. Модифікація опитування для включення таких слів, як дизайн, модель і експеримент, є одним із прикладів невеликих змін, що можуть привести до створення середовища, яке підтримує і заохочує навчання STEM. Заняття в початковій школі багаті можливостями для виявлення та вивчення.

3. Узаємодія. Найважливішим компонентом успішного навчання STEM є формування ключового завдання; середовища дослідження та основних компетентностей для його вирішення. Освітня взаємодія, заснована на такому запиті, мотивує дітей, розвиває допитливість – визначний фактор, що забезпечить найкращу можливість навчання.

4. Співпраця. Вчителі різних країн працюють разом і обмінюються ідеями через канали з відкритим вихідним кодом, де пошук слова STEM пропонує безліч ідей і дій, стає все більш популярним. Одним із таких місць для ідей є <http://www.pinterest.com/sciencebuddies/grades-k-3-science-stem/>, місце, призначене для роботи в класі. Індивідуальне навчання або блоги в класі, а також освітні сайти, такі як <http://growingastemclassroom.blogspot.com/>, також сприяють переходу вчителя від новачка до експерта. Проводяться заходи завдяки яким відбувається підтримка різних інтегрованих освітніх курсів і програм, оскільки принципи критичного мислення, постановки правильних запитань, спостереження і дослідження знаходяться в центрі кожної дисципліни.

Ми пропонуємо власний проект, створений на базі початкової ланки Комунальної установи «Сумська загальноосвітня школа I-III ступенів № 4 імені Героя України Олександра Аніщенка Сумської міської ради», інноваційного середовища STEM-освіти:

Проект «Розумний будинок». Включає в себе освітній комплекс «Розумний будинок», що є макетом домівки з розташованими в ньому

малопотужними засобами автоматизації (рис.1). Для роботи з комплексом розроблено програмне забезпечення з онлайн підтримкою вебресурсом. Керування засобами автоматизації «Розумного будинку» відбувається за допомогою вбудованого мікропроцесорного пристрою за допомогою технології Wi-Fi, завдяки чому можливо використання комплексу на всіх відомих апаратних і програмних платформах. Живлення комплексу відбувається із вбудованої акумуляторної батареї, що розрахована на абсолютно безпечну напругу 5В.

Навчання за проектом відбувається для учнів 2-4 класів на основі інтеграції предметів природознавства, основ споживчих знань, математики та інформатики. Використання комплексу «Розумний будинок» сприяє адаптації навчальних матеріалів до сучасного життя, розвитку логічного та критичного мислення учнів.

Рис. 1. Зовнішній вигляд комплексу «Розумний будинок».

Основні технічні засоби комплексу «Розумний будинок»: світлодіоди (червоний, білий, зелений); сервоприводи лівої та правої дверцят; датчики (вологості, зовнішньої температури, освітлення, звуку, тиску, внутрішньої температури та наближення); двигун ліфта та сонячна батарея.

Визначення Scratch трендом STEM-освіти. Scratch - це не тільки середовище для навчання програмування, в першу чергу Scratch – це інструмент для розвитку в учнів таких навичок XXI століття, як:

- інформаційна грамотність (створюючи проекти, діти працюють з різними видами інформації: текст, графіка, анімація, звук);
- комунікативні навички (Scratch дозволяє працювати над проектом спільно);

- критичне та системне мислення (працюючи в Scratch, діти вчаться критично мислити й міркувати: в проектах необхідно узгоджувати поведінку учасників та їх взаємодію);
- креативність і допитливість.

Мейкерство учнів у клубі «Code Club Ua». Всеукраїнська мережа безкоштовних факультативних волонтерських клубів кодування «Code Club Ua» має 4 рівні, кожен з яких є складнішим за попередній і складається з набору проектів і завдань. Виконання цих завдань не лише передбачає набуття знань і практичних вмінь, але й стимулює дітей до використання власної уяви в процесі створення креативних проектів. Завдання можуть ставитися як вчителем з освітньою метою, так і визначатися самими школярами, в цьому випадку виявляються творчість і винахідництво (мейкерство), створюється новий продукт.

Мейкерство, в свою чергу розвиває вміння в будь-якій предметній галузі виділити систему понять, представити їх у вигляді сукупності атрибутів і дій, описати алгоритми дій і схеми логічних висновків (це те що відбувається при інформаційно-логічному моделюванні) покращує організацію учня у цій предметній галузі та свідчить про його розвинене мислення. Під здатністю логічно мислити розуміється вміння вирішувати завдання різного ступеня складності, що вимагають розроблення плану дій для досягнення бажаного результату [2].

В умовах сьогодення важливо, щоб учні з раннього дитинства були обізнаними в галузі STEM. Можливо, слова Рабіндраната Тагора можуть стати стимулом для нас «Не обмежуйте дитину своїм навчанням, тому що вони народилися в інший час» [3].

Сьогоднішні учні – це завтрашні науковці і практики. Чим раніше ми запровадимо STEM-освіту, що розвиває здібності до дослідницької, аналітичної роботи, експериментування та критичного мислення, тим раніше вони будуть отримувати навички, необхідні для того, щоб стати тими далекоглядними мислителями, які будуть продовжувати просувати нашу країну вперед. Упровадження STEM-освіти змінить економіку нашої країни, зробить її більш інноваційною та конкурентоспроможною.

ЛІТЕРАТУРА

1. International Dialogue on STEM (IDoS) in Berlin on 2 and 3 November 2017 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://www.haus-der-kleinen-forscher.de/en/international-dialogue-on-stem/?pk_campaign.
2. Restoring the focus on STEM in schools initiative [Електронний ресурс] - Режим доступу: <https://www.studentsfirst.gov.au/restoring-focus-stem-schools-initiative>.

3. STEM in the Primary Classroom: 4 Ways Educators are Acclimating to STEM Education [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.nwea.org/blog/2015/stem-primary-classroom-4-ways-educators-acclimating-stem-education>.

Марченко Юлія Володимирівна,
комунальний заклад Сумської
обласної ради – обласний центр
позашкільної освіти та роботи з
талановитою молоддю, м. Суми

МОДЕЛЬ ЕКОЛОГІЧНОЇ ОСВІТИ ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ В ПОЗАШКІЛЬНОМУ МІКРОСОЦІУМІ В ІНТЕРЕСАХ ОСВІТИ ДЛЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Актуальність освіти сталого розвитку сьогодні вже ніким не ставиться під сумнів. Розв'язання притаманних сучасному суспільству екологічних проблем можливе лише за умови формування у дітей та учнівської молоді особливого екологічного та економічного мислення, що передбачає розуміння суті тих узаємозв'язків, що існують в єдності «природа – людина – суспільство» та усвідомлення власної відповідальності кожного за збереження Землі.

Пошук нової моделі поведінки суспільства в умовах кризи навколишнього середовища передбачає необхідність підвищення рівня знань з метою пошуку рішень щодо збереження навколишнього середовища. Тому одним із важливих завдань освітньої галузі є розроблення сучасних підходів оволодіння екологічними та етичними нормами, цінностями, що забезпечують розв'язання завдань сталого розвитку – збалансування екологічних, соціальних і економічних чинників розвитку суспільства; раціональне використання природних ресурсів з урахуванням інтересів нинішнього і майбутніх поколінь.

Забезпечити формування екологічної освіти відповідно до розвитку сучасного суспільства – таке завдання стоїть перед позашкільною освітою [2; 3]. У контексті зазначеного діяльність закладів позашкільної освіти спрямована на виховання особистості з сформованим усвідомленим ставленням до навколишнього середовища. Зміст роботи гуртків, творчих об'єднань забезпечує формування у вихованців уявлень про довкілля, специфіку його внутрішніх відносин, характер антропогенного впливу, а також принципи гармонійного розвитку людини і навколишнього середовища.

Незаперечним є той факт, що основи екологічної свідомості, культури, ставлення особистості до світу природи закладаються в дошкільному віці – чутливому періоді для формування основ екологічного виховання [4, с. 65].

У створенні ефективної системи екологічної освіти в позашкільному освітньо-виховному соціумі суттєва роль відводиться гурткам початкового рівня, до навчання в яких залучаються вихованці старшого дошкільного віку.

Педагогами комунального закладу Сумської обласної ради - обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю розроблено організаційно-педагогічну модель Школи раннього творчого розвитку дитини «Сонечко», особливістю якої є екологізація пізнавально-творчої діяльності з метою формування еколого-доцільних моделей поведінки в інтересах освіти для сталого розвитку, інтересу до пізнання довкілля і реалізації себе в ньому.

Складовими моделі є підбір і використання ефективних форм, методів, методик освітньої та дозвіллево-оздоровлювальної роботи; організація активного спілкування вихованців із природою (екскурсії, подорожі, екологічні акції тощо); організація постійної співпраці з батьками вихованців; формування основ культури здоров'я вихованців, що передбачає реалізацію наскрізних освітніх програм з формування навичок здорового способу життя, дотримання санітарно-гігієнічних вимог, виконання правил охорони праці та техніки безпеки; постійна демонстрація педагогами здоров'язбережувальної поведінки; забезпечення відповідності матеріально-технічної бази закладу сучасним вимогам щодо організації освітнього процесу в закладі позашкільної освіти (наявність навчальних кабінетів, екологічних стежок, навчально-дослідної земельної ділянки, міні дендрарію тощо).

Метою діяльності Школи раннього творчого розвитку еколого-натуралістичного спрямування «Сонечко» визначено формування життєвої компетентності дитини, гармонійний розвиток особистості, виявлення її здібностей і обдарувань, формування екологічної свідомості вихованців, прищеплення інтересу до еколого-натуралістичної та іншої творчої діяльності. Пріоритетним завданням педагогів школи раннього творчого розвитку дитини «Сонечко» є формування у вихованців старшого дошкільного віку екологічної свідомості в процесі навчальної, пізнавальної, дозвіллевої, творчої діяльності. Підґрунтям для цього є уявлення про природу і природне середовище, причинно-наслідкові зв'язки в довкіллі, взаємозв'язок природних умов, позитивний і негативний вплив діяльності людини на стан природи. Їх формування у вихованців Школи відбувається не лише під час занять освітнього курсу «Дитина і довкілля», а й у процесі розв'язання навчально-виховних, розвивально-творчих завдань з інших напрямів (образотворча, музично-ритмічна, комунікативна, ігрова діяльність тощо).

Освітній процес у Школі раннього творчого розвитку «Сонечко» розраховано на два роки навчання і включає такі напрями діяльності, як

«Розвивальні ігри», «Природа і фантазія», «У ритмі природи», «Англійська мова для юних друзів природи» (перший рік навчання); «Дитина і довкілля», «Розвивальні ігри», «Природа і фантазія», «У ритмі природи», «Природа і музика», «Англійська мова для юних друзів природи» (другий рік навчання).

Роботу гуртків у Школі організовано за освітніми програмами, в яких особливий акцент зроблено на створенні психолого-педагогічних умов, що забезпечують реалізацію завдань освіти для сталого розвитку, оволодіння навичками спостереження у природі; догляду за рослинами і тваринами, охорони природи. Зміст освітньої діяльності Школи зорієнтований на цілісний підхід до формування базових життєвих компетентностей дітей старшого дошкільного віку, їх самовираження і саморозвитку.

Важливою складовою освітньо-виховної роботи з дітьми старшого дошкільного віку в Школі є екологічно-орієнтована діяльність усіх суб'єктів освітнього процесу: вихованців, їхніх батьків, педагогів. Її особливістю є сприяння не лише формуванню екологічної свідомості, навичок пізнання природи, а й залучення вихованців до дослідницької діяльності (організація екскурсій, короткочасних і довготривалих спостережень у довкіллі, проведенні навчальних дослідів тощо). Реалізація таких завдань забезпечується під час занять у куточку живої природи, зимовому саду, кабінеті акваріумістики, теплиці, на навчально-тваринницькій фермі та навчально-дослідній земельній ділянці.

Наповнення освітньої діяльності екологічним змістом, як важливим засобом екологічного виховання, є особливістю кожного заняття за різними напрямками діяльності Школи. Наприклад, на занятті з освітнього курсу «Дитина і довкілля» вихованці ознайомлюються з різноманітністю тваринного світу; на занятті з розвивальних ігор – рахують тварин, складають їх назви за допомогою кубиків М. Зайцева; на музичному занятті – вивчають пісні екологічного спрямування; на занятті з хореографії – відтворюють рухи тварин. Закріплення отриманих знань забезпечує заняття з образотворчого мистецтва, на якому вихованці малюють тварин. Удома разом із батьками складають казку чи веселу історію про представників тваринного світу.

Керівники гуртків Школи раннього творчого розвитку значну увагу приділяють розробленню інтегрованих занять, виховних заходів із пріоритетом екологічного виховання (екологічні свята, розваги, пізнавально-розважальні програми, природоохоронні акції, екскурсії, подорожі екологічною стежкою, заняття на природі тощо).

Необхідною умовою для реалізації завдань сталого розвитку є співпраця в системі «педагогічний колектив – батьки вихованців» [1, с. 14]. Провідними

ідеями у зазначеній системі є активізація роботи з батьками вихованців, залучення їх до активних дій в інтересах освіти для сталого розвитку.

Слід зазначити, що проведення тематичних тижнів в інтересах освіти для сталого розвитку є дієвою формою залучення всіх суб'єктів освітнього процесу до практичних природоохоронних дій. Упродовж тижня проводяться заняття, розваги, майстер-класи, проектні ігри за однією темою («Земля – наш спільний дім», «Вода – джерело життя», «Економія електроенергії – справа кожного свідомого громадянина України», «Сортувати сміття просто»). Це сприяє позитивному мотивуванню до практичних дій зі збереження природних ресурсів, усвідомленню кожним своєї відповідальності за майбутнє нашої планети.

Організація роботи з батьками вихованців спрямована на те, щоб моделі екологічно доцільної поведінки, сформовані у їхніх дітей під час занять, знайшли розуміння, підтримку серед батьків. Наприклад, під час батьківського лекторію, батьків вихованців ознайомлюють зі способами реалізації завдань освіти для сталого розвитку, значенням заохочення дітей до економного використання природних ресурсів (води, електроенергії, газу) у повсякденному житті тощо. Просвітницька робота з батьками вихованців забезпечує вироблення у них позитивної мотивації щодо реалізації завдань освіти для сталого розвитку; залучення до колективних творчих справ, екологічних акцій, цікавого й корисного дозвілля.

Успішність такої роботи можлива за умови цілеспрямовано спланованої діяльності колективу педагогів і батьків вихованців. Традиційними є спільні для батьків і педагогів засідання родинного клубу «Дивосвіт», батьківські збори, зустрічі за «круглим столом», родинні свята «Дивовижний світ природи навколо нас», «Ми – друзі природи», «День Землі»; природоохоронні акції «Пташина їдальня», «Збережемо ялинку», «Первоцвіт». Для батьків вихованців проводяться консультації з садівництва, квітникарства, акваріумістики, майстер класи з флористики та фітодизайну.

Зазначені форми роботи з батьками мотивують їх на подальше навчання дітей у гуртках еколого-натуралістичного спрямування в закладі позашкільної освіти.

Отже, усе зазначене вище дає підстави для твердження про те, що навчання у творчих об'єднаннях еколого-натуралістичного спрямування дітей старшого дошкільного віку відіграє значну роль у формуванні їх екологічної свідомості, навчає гармонійно співіснувати з природою, раціонально використовувати природні багатства, допомагає зорієнтуватися у визначенні напрямку подальшої навчально-творчої діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Екологічна освіта для сталого розвитку у запитаннях та відповідях : науково-методичний посібник для вчителів / за ред. О.І. Бондаря. – Херсон : Гринь Д.С. 2015. – 228 с.
2. Позашкільна освіта: теоретичні і практичні аспекти розвитку: монографія у 3кн. / за заг. ред. к.п.н. Л.В. Тихенко. – Суми : Університетська книга, 2014. – Кн. 3. – 272 с.
3. Всеукраїнський екологічний форум «Екологічна освіта для сталого розвитку: проблеми, пошуки, інновації»: збірник тез / за заг. ред. д.п.н. В.В. Вербицького (4-5 березня м. Київ). – Київ, «НЕНЦ», 2015. – 324 с.
4. Дошкільнятам – освіта для сталого розвитку : навч.-метод. посіб. для дошкільних навч. закладів / Н. Гавриш, О. Саприкіна, О. Пометун; за заг. ред. О. Пометун. – Д. : «ЛІРА», 2014. – 120 с.

Махоня Ірина Олександрівна,
Середино-Будський Центр дитячої
та юнацької творчості,
м. Середина-Буда

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ОСВІТИ Й ВИХОВАННЯ В СЕРЕДИНО-БУДСЬКОМУ ЦЕНТРІ ДИТЯЧОЇ ТА ЮНАЦЬКОЇ ТВОРЧОСТІ

Успішний розвиток сучасної системи освіти детермінує нові вимоги до організації освітнього процесу у закладах освіти, що зумовлює пошук нових підходів до його організації. Досить широко увійшов в освітнє середовище такий термін, як «інноваційні педагогічні технології».

Основу і зміст інноваційних освітніх процесів в Середино-Будському Центрі дитячої та юнацької творчості становить інноваційна діяльність, сутність якої полягає в оновленні педагогічного процесу, внесенні новоутворень у традиційну систему освіти, прагненні постійно оптимізувати освітній процес.

У своїй роботі педагогічні працівники закладу успішно використовують інноваційні технології. Цей успіх, значною мірою, став можливий завдяки наявності комп'ютерів і мультимедійної дошки. Показ яскравих, а головне оригінальних презентацій, демонстрація відео перетворюють процес засвоєння матеріалу в захоплююче дійство, розширюють межі пізнання, викликають більшу зацікавленість предметом вивчення. Під час перегляду слайдів використовується музика. Частіше презентації демонструються під час проведення практичної частини заняття.

Крім мультимедійної дошки для презентацій і демонстрацій ілюстративних матеріалів майже на кожному занятті педагоги використовують

планшет для наочного показу малюнків, фото чи відео. Варто відзначити, що робота в інформаційному просторі здійснюється й вихованцями. Вони діляться своїми знахідками, користуючись як електронною поштою, так і соцмережами.

Головне завдання педагогів полягає в розвитку здібностей учнівської молоді, надання допрофесійної підготовки. Підвищення ефективності освітнього процесу, вдосконалення професійної компетентності педагогів здійснюється в Центрі дитячої та юнацької творчості через циклограму методичної роботи, одним з напрямків якої є впровадження в освітній процес інтерактивних методів навчання. Найбільш популярними інтерактивними методами в гуртках «Вокальний», «Веселі нотки», «Сувенірний», «Українська народна іграшка», «Паперова пластика», «Спортивний туризм» є «Мікрофон», «Велике коло», «Вертушка», «Акваріум», «Дебати», «Мозковий штурм», «Джигсоу», ін. [1, с. 12].

Освітню діяльність організовано таким чином, що всі вихованці активно залучаються до процесу пізнання, створення певного продукту, де кожен робить індивідуальний внесок, обмінюється знаннями та ідеями, способами діяльності. Відбувається цей процес в атмосфері доброзичливості та взаємодопомоги. Інтерактивне навчання в гуртках дозволяє розв'язати відразу декілька завдань: розвиває вміння і навички, допомагає у встановленні емоційних контактів між учасниками, має певний виховний вплив на дітей.

Важливим у роботі гуртків є також метод проектів.

Кожен проект, що розробляється в гуртках – це сходінка до формування ключових компетентностей особистості. Робота над проектом складається з таких елементів, що взаємопов'язані між собою:

1. організаційно-підготовчий;
2. практично-дослідницький;
3. технологічний;
4. захист проектів.

Проекти розробляють не тільки педагоги, а й самі вихованці, наприклад:

- проект «Вулицями мого міста», гурток «Юні екскурсоводи»;
- проект «Громадянин – 2015», гурток «Краєзнавчий»;
- проект «Зимуючі птахи Середино-Будського краю», гурток «Юні друзі природи»;
- проект «Ми пам'ятаємо...», гурток «Юні екскурсоводи»;
- творчий проект «Різдвяна ялинка», гурток «В'язання гачком»;
- Творчий проект «Дерево щастя», гурток «Сувенірний», інші.

В освітній процес гуртків закладу позашкільної освіти активно впроваджуються заняття-екскурсії. У цьому напрямку працюють керівники

гуртків «Історичне краєзнавство» та «Юні екскурсоводи». Новизна цієї роботи полягає у нетрадиційному поданні інформації, застосуванні проектно-діяльності, використанні інформативно-комунікативних технологій, ознайомленні та зборі оригінальних фактів з історії міста та сіл Середино-Будського району, роботі з районним архівом.

Так працюючи за завданнями проекту «Нарис з історії Середино-Будського району. Долі людей і поселень краю», педагогами Центру дитячої та юнацької творчості був розроблений екскурсійний маршрут історичними місцями рідного краю. Для реалізації проекту у закладі було проведено:

- підготовки керівників гуртків краєзнавчого напрямку до екскурсій;
- підготовки вихованців до проведення екскурсій в якості екскурсоводів;
- проведено екскурсії для вихованців закладу та їх батьків.

Готуючись до екскурсії, педагоги і вихованці відібрали та дослідили знаний обсяг цікавого історичного матеріалу про історію виникнення назви сіл та часи їх заснування, підготували ілюстрації садиб, що були побудовані в кінці XVII-XVIII століть. Вихованці мали змогу ознайомитися з долями людей, предметами та явищами тих часів.

На всіх етапах туристсько-краєзнавчої роботи застосовувались різноманітні методи досліджень:

1. Літературний - вивчення й дослідження рідного краю з використанням краєзнавчих видань та місцевої періодичної преси.
2. Статистичний - використання джерел, робота у районному архіві.
3. Картографічний - вивчення картографічних видань, адміністративно-територіальних карт, карт району, населених пунктів, географічної енциклопедії України.
4. Візуальний - узагальнення спостережень під час дослідження об'єктів.
5. Дослідницький - ставлення перед вихованцями різних пізнавальних і практичних завдань, що сприяють їх розумовій самостійній діяльності.
6. Фотографічний - фіксування найцікавіших епізодів з життя юних краєзнавців.

Підсумовуючи вище викладене, зазначимо, що розкривати потенціал вихованця, навчати в дії – це задача-мінімум сучасного педагога закладу позашкільної освіти.

ЛІТЕРАТУРА

1. Глізунца О. Впровадження інтерактивних технологій у ПНЗ / О.Глізунца // Позашкільля. – 2012. № 9. – С. 12 - 13.

Новікова Інна Сергіївна,

Будинок дитячої та юнацької
творчості Великописарівської
районної ради Сумської області,
смт. Велика Писарівка

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ – НЕВІД’ЄМНА СКЛАДОВА ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В ОРГАНІЗАЦІЮ РОБОТИ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ

Сучасні умови реформування української освітньої системи спонукали позашкільну освіту розпочати процес переходу до нового якісного стану. Соціальні, економічні реформи, ринкові відносини підвищили попит дітей та їх батьків на додаткові освітні послуги, що задовольняються соціально-педагогічними можливостями позашкільної освіти. Сьогодні це гнучка система, яка завдяки своїй багатoproфільності може активно реагувати на зміну суспільних потреб.

Стратегічні завдання та напрями реформування позашкільної освіти, вдосконалення діяльності закладів позашкільної освіти в свою чергу вимагають впровадження нових підходів до підвищення кваліфікації педагогів, які працюють з різними віковими категоріями дітей у цих закладах. Зазначимо, що кваліфікація педагога визначається не лише його знаннями, а й результатами, які демонструють його вихованці.

Сьогодні освітній процес у закладах позашкільної освіти передбачає охоплення таких галузей знань і практичної діяльності, які виходять за межі уроку, підручника, навчального плану школи [5, с. 16].

У зв’язку з цим керівник гуртка повинен не просто проводити заняття, а вибудовувати таку систему взаємодії, завдяки якій дитина бажатиме дізнаватись і вчитись більшому. Виходячи з усього вище зазначеного педагоги закладів позашкільної освіти повинні впроваджувати інноваційні технології в свою діяльність [4, с. 38].

Слово інновація має латинське походження і в перекладі означає оновлення, зміну, введення нового. У педагогічній інтерпретації інновація означає нововведення, що поліпшує хід і результати освітнього процесу.

Інновацію можна розглядати як процес (масштабну або часткову зміну системи і відповідну діяльність) і продукт (результат) цієї діяльності. Таким чином, інноваційні педагогічні технології як процес – це «цілеспрямоване, систематичне й послідовне впровадження в практику оригінальних, новаторських способів, прийомів педагогічних дій і засобів, що охоплюють

цілісний навчальний процес від визначення його мети до очікуваних результатів» [4, с. 39].

Дослідники проблем педагогічної інноватики (О. Арламов, М. Бургін, В. Журавльов, Н. Юсуфбекова, А. Ніколс та ін.) намагаються співвіднести поняття нового у педагогіці з такими характеристиками, як корисне, прогресивне, позитивне, сучасне, передове. Зокрема, В. Загвязинський вважає, що нове у педагогіці - це не лише ідеї, підходи, методи, технології, які у таких поєднаннях ще не висувались або ще не використовувались, а й той комплекс елементів чи окремі елементи педагогічного процесу, які несуть у собі прогресивне начало, що дає змогу в ході зміни умов і ситуацій ефективно розв'язувати завдання виховання та освіти [4, с. 38].

Важливою складовою інноваційних технологій є інтерактивне навчання. Що стосується теоретичного обґрунтування даного питання – розроблення елементів інтерактивного навчання можна знайти в працях Ш. Амонашвілі, Є. Ільїна, В. Сухомлинського, В. Шаталова та інших педагогів-новаторів, які працювали, в основному, з учнями. Однак у радянські часи творчість окремих педагогів була скоріше винятком ніж правилом. Зараз же ми можемо спостерігати, що технологія інтерактивного навчання набуває великого значення у діяльності педагогів усіх закладів освіти, в тому числі і позашкільних [1].

Інтерактивне навчання – це навчання в режимі діалогу, під час якого відбувається взаємодія учасників педагогічного процесу з метою взаєморозуміння, спільного вирішення освітніх завдань, розвитку особистісних якостей вихованців [3].

Інтерактивне навчання засноване на прямій взаємодії вихованців (тих, хто навчається) з освітнім середовищем. Освітнє середовище, виступає як реальність, в якій учасники знаходять для себе область засвоєного досвіду. Якщо розглядати інтерактивне навчання глибше, то мова йде не просто про залучення емпіричних спостережень, життєвих вражень вихованців у якості допоміжного матеріалу, ілюстративного доповнення. Досвід вихованця-учасника слугує центральним джерелом навчального пізнання. В традиційному навчанні ведучий (тренер, викладач, учитель, керівник гуртка) виконує роль «фільтра», що пропускає через себе навчальну інформацію, в інтерактивному – роль помічника в роботі, одного з джерел інформації [3].

Особливістю інтерактивного навчання є підготовка особистості до життя, громадської активності. Сучасні заняття гуртків повинні захоплювати вихованців, пробуджувати в них інтерес, навчати самостійному мисленню та діям [2, с. 12].

Інтерактивне навчання ґрунтується на власному досвіді учасників, але будувати свою роботу здебільшого навколо сприймання досвіду не слід, оскільки, сприймати – не означає розуміти. Об'єм досвіду, його інтенсивність – тільки передумова для його інтенсивного, глибокого осмислення, тобто для сприймання власне навчальних результатів. Забезпечити цю умову потрібно, але не обмежуватися нею.

Наступними важливими складовими інтерактивного навчання є активність та ініціатива. Питання забезпечення активності вихованця під час заняття гуртка не є безперечним, тому що існує багато прийомів і способів за допомогою яких педагог може підтримувати високу активність вихованців, але вони все ж таки будуть залишатися пасивними глядачами і слухачами.

Зазначимо, що активність поділяють на фізичну, соціальну і пізнавальну. Фізична активність полягає в тому, що діти змінюють робоче місце, пересідають, говорять, пишуть, слухають, малюють тощо. Соціальна активність характеризується тим, що діти можуть ставити питання, відповідати на них, обмінюватись думками. Прикладами пізнавальної активності можна вважати такі: учасники вносять доповнення чи поправки у виклад керівника гуртка; виступають одним із джерел професійного досвіду; самі знаходять розв'язання проблеми [3].

У практиці інтерактивного навчання виділяють чотири основних технології:

- Інтрактивні технології кооперативного навчання.
- Інтерактивні технології колективно-групового навчання.
- Технології ситуативного моделювання.
- Технології опрацювання дискусійних питань.

Кооперативна, або групова навчальна діяльність – це форма організації навчання в малих групах учнів. У цьому випадку педагог керує роботою кожного вихованця через конкретні завдання кожній групі. Кооперативне навчання може здійснюватись не тільки в групах, а й у парах. Ця форма роботи дає дітям можливість співпрацювати з ровесниками, сприяє досягненню кращих результатів, засвоєнню нових знань, формуванню вмінь.

Колективно-групове навчання – це технологія, що передбачає одночасно спільну (фронтальну) роботу усього гуртка. Мета технології: привернення уваги вихованців до складних або проблемних питань у теоретичному матеріалі. Використовуючи цю технологію, керівник повинен заохочувати до рівної участі всіх вихованців.

Технологія ситуативного моделювання – технологія, в ході якої освітній процес відбувається за допомогою включення вихованців у гру. При цій

технології керівник виступає індикатором, а вихованці самі обирають власну роль, створюють проблемну ситуацію, шукають шляхи її розв'язання.

Щодо технології опрацювання дискусійних питань то, сьогодні сучасна дидактика визнає велику освітню й виховну цінність дискусій. Вони вчать глибоко розуміти проблему, займати самостійну позицію, критично мислити, зважати на думку інших та розуміти інших, формувати власний погляд на світ [5, с. 16].

Сучасна педагогічна наука дає змогу будь-якому педагогу обрати з переліку існуючих найбільш прийнятну та цікаву саме для нього та вихованців тему, прийоми, оригінальну форму проведення окремого етапу або ж всього заняття в цілому. Саме тому ми визначили найцікавіші та найдієвіші прийоми та завдання, які можна використати на різних етапах проведення інтерактивного заняття.

«Лови помилку» – пояснюючи матеріал, керівник навмисно допускає помилку. Гуртківці заздалегідь попереджені про це. Керівник має прагнення, щоб діти не тільки помітили помилку, зрозуміли «помилконебезпечне» місце, але й знали правильну відповідь.

«Відстрочена відгадка» – на початку заняття керівник дає загадку (дивовижний факт), відгадку до якого, ключ до розуміння буде надано в процесі заняття. Інший варіант – загадку дають в кінці заняття, щоб гуртківці мали нагоду обміркувати її вдома і на початку наступного заняття вислухати висновки і дали вірну відповідь, вірне тлумачення дивовижного факту.

«Дитяче журі» – керівник дає можливість гуртківцям не тільки оцінити роботу товаришів, але й розвивати вміння дітей аналізувати, відбирати вагомні критерії оцінки, обґрунтовувати свої висновки. Цей прийом широко використовується в гуртках декоративно-вжиткового профілю, коли в колективі обговорюють, які роботи будуть відібрані на виставку.

«Навчи іншого» – кожен гуртківець має змогу виступити в привабливій для себе ролі педагога, наставника. Це активізує гуртківців, заохочує їх до сумлінного виконання поставлених завдань. Іноді пояснення товариша сприймаються більш прийнятно, ніж пояснення керівника [3].

«Мозкова атака» – складання списку того, що вже відомо вихованцям із цієї теми (відома з заданої теми інформація записується вихованцями на дошці). Проводиться цей прийом індивідуально, у парах, групах. Розширити «мозкову атаку» можна, продемонструвавши зв'язки між запропонованими пропозиціями [6].

На наше переконання саме ці вправи є найдієвішими при інтерактивному навчанні в гуртках закладу позашкільної освіти.

Як висновок хотілося зазначити, що інтерактивне навчання має не лише сильні сторони, а й недоліки. До сильних сторін можна віднести зміну ролі вихованців. Вона активна, діти вчаться приймати важливі рішення щодо процесу навчання. Змінюється основне джерело мотивації навчання. Воно стає внутрішнім, це інтерес самого вихованця. Значно підвищується роль особистості педагога. Педагог сильніше розкривається перед вихованцями, виступає як лідер, організатор. До слабких сторін можна віднести: засвоєння незначного обсягу інформації потребує значного часу; кожна інтерактивна технологія навчання потребує попереднього розгляду і навчання учнів процедурі. Педагог має менший контроль над обсягом і глибиною вивченого, часом і ходом навчання. Результати роботи вихованців менш передбачувані [1].

Отже, можемо зробити висновок про те, що підвищення якості позашкільної освіти зумовлює все більш активно впроваджувати інтерактивні технології в освітній процес гуртків. Саме ці технології забезпечують демократизацію, гуманізацію освіти, методологічну переорієнтацію процесу освіти на розвиток особистості вихованця.

ЛІТЕРАТУРА

1. Використання технології інтерактивного навчання в роботі методичної служби позашкільного закладу - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://masyutinamaryna.blogspot.ru/p/blog-page_24.html.
2. Глізунца О. Впровадження інтерактивних технологій у ПНЗ / О.Глізунца // Позашкілля. - 2012. - № 9. - С. 12 - 13.
3. Застосування інтерактивних технологій в гуртковій роботі та їх роль у формуванні пізнавального інтересу дитини [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://rozashkilliablog.blogspot.ru/2015/12/blog-post.html>.
4. Захарчук Т.В. Інноваційні технології навчання в сучасній школі / Т.В.Захарчук. // Освіта регіону. Політологія психологія комунікації. - 2010. - № 2. - С. 36 – 40.
5. Помазан Т. Інтерактивні форми роботи в гуртках / Т.Помазан // Позашкілля. - 2012. - № 9. - С. 15 - 17.
6. Совенко Л. Впровадження в систему роботи керівників гуртків позашкільних навчальних закладів методичних інновацій. - [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http://osvita.ua/school/out_edu.

Олійник Наталія Вікторівна,
Комунальний заклад Сумської
обласної ради – обласний центр
позашкільної освіти та роботи з
талановитою молоддю, м. Суми

ДИДАКТИЧНІ ІГРИ ЯК ЗАСІБ РОЗВИТКУ ПІЗНАВАЛЬНОЇ АКТИВНОСТІ ВИХОВАНЦІВ НА ЗАНЯТТЯХ ГУРТКІВ ТУРИСТСЬКО-КРАЄЗНАВЧОГО НАПРЯМУ

Політичні та соціально-економічні перетворення в українському суспільстві посилюють вимоги до освіти як основи розвитку держави. З огляду на це, перед педагогом постає завдання, забезпечити умови для максимального самовизначення й саморозвитку дитини. З цією метою в освітній процес мають бути включені активні форми й методи роботи, що відповідали б запитам учнівської молоді та сприяли активізації освітньої діяльності.

Дієвим засобом залучення дітей до освітньої діяльності є гра. Гра – один з найцікавіших видів людської діяльності, засіб всебічного розвитку дитини, важливий метод виховання. За словами К. Ушинського, у грі найповніше реалізується потреба людської природи [4, с. 303].

Наукове осмислення сутності гри та її значення для розвитку особистості дитини було здійснено в психології. У працях психологів Б. Ананьєва, Л. Виготського, Ж. Піаже, С. Рубінштейна гра розглядається як засіб активізації психічних процесів. Проблемі гри як методу організації освітньої діяльності присвячені дослідження педагогів Г. Ващенко, Я. Коменського, А. Макаренка, К. Ушинського, В. Сухомлинського, С. Русової.

Становлення та розвиток гри в педагогічній думці від античності до початку Нового часу проаналізував Б. Год, підкреслюючи, що антична педагогіка визнавала право дитини на гру, намагалася використовувати її для всебічного й гармонійного розвитку особистості. У період Середньовіччя заборонялися всі форми гри. І лише мислителі Відродження довели й обґрунтували педагогічну доцільність ігор [2, с. 57].

У педагогіці середини ХХ ст. гра як форма організації освітньої діяльності розглядалася в дошкільному вихованні або початковій школі. Сьогодні науковці звертають увагу на доцільність використання ігрових форм та методів роботи на всіх освітніх рівнях, навіть у закладах вищої освіти [3; 5, с. 34].

З приводу цього В. Ф. Шаталов зазначав: «Придивіться: чи не дуже рано згасає наш педагогічний інтерес до ігор, які вірою і правдою завжди слугували і

покликані слугувати розвиткові кмітливості та пізнавальної цікавості дітей на всіх, без винятку, вікових рівнях» [7, с. 178].

Розкриваючи значення дидактичних ігор на заняттях гуртків туристсько-краєзнавчого напрямку, доцільно визначити зміст поняття «дидактична гра». Дидактична гра – різновид ігор з правилами, що спеціально створюється педагогічною школою з метою навчання і виховання.

Дидактична гра – система впливів, спрямована на формування в дитини потреби в знаннях, активного інтересу до того, що може стати їх новим джерелом, удосконалення пізнавальних умінь і навичок [4, с. 449]. Термін «дидактична гра» вперше використали Ф. Фебель і М. Монтесорі.

У сучасній педагогічній літературі визначають види дидактичних ігор за характером матеріалу, що використовується:

- предметні ігри (передбачають використання іграшок, у тому числі, народних; розвивають у дітей сприйняття кольору, величини, форми тощо);
- настільно-друковані ігри (лото, пазли, лабіринти; спрямовані на уточнення уявлень про навколишній світ, систематизацію знань, розвиток розумових процесів і операцій);
- словесні ігри (до цієї групи належать ігри-загадки, ігри-подорожі; розвивають увагу, кмітливість, швидкість реакції, зв'язну мову, формують уміння робити висновки).

Основні структурні компоненти дидактичної гри: ігровий задум, правила, ігрові дії, пізнавальний зміст або дидактичне завдання, обладнання, результати гри.

Науковці виокремлюють основні принципи щодо організації дидактичних ігор: добровільної участі дітей у виконанні завдань, творчого співробітництва, саморозкриття, індивідуального підходу, доброзичливості всіх учасників гри [5, с. 34].

Основою дидактичної гри є пізнавальний зміст, що полягає в засвоєнні тих знань і вмінь, що застосовуються під час розв'язання навчальної проблеми, поставленою грою. Поєднання освітньої спрямованості й ігрової форми роботи на занятті гуртка дозволяє стимулювати невимушене оволодіння вихованцями інформаційним матеріалом відповідно до змісту програми. Гра викликає мимовільну увагу, що істотно полегшує формування нових знань, умінь, навичок у процесі освітньої діяльності, і не перевантажує дитину.

Дидактичні ігри сприяють індивідуалізації роботи вихованців на занятті гуртка. Якщо спочатку дитина може зацікавитися лише грою, то дуже швидко її

цікавитиме пов'язаний із нею матеріал, так виникне потреба вивчити, зрозуміти, запам'ятати його, тобто готуватися до участі в грі [1, с. 39].

Виконуючи завдання дидактичних ігор діти спостерігають, порівнюють, класифікують предмети за певними ознаками, здійснюють аналіз і синтез, роблять узагальнення, формують висновки. Систематичне використання ігор сприяє підвищенню ефективності освітнього процесу.

Гра впливає на формування особистості дитини, сприяє її соціалізації. Вона є найсуттєвішим засобом включення дитини в систему відносин суспільства, до якого вона належить, сприяє засвоєнню культурних, духовних багатств. Завдяки грі вихованці вчаться виборювати перемогу, прагнуть до успіху, контролюють волю, досягають поставленої мети, вимогливо ставляться до себе, бачать перспективу власного зростання й усвідомлюють потребу самовдосконалення [6, с. 41].

Важливо підкреслити, що в грі існує суб'єктивна свобода для дитини. Адже діти мають можливість самостійно розподіляти ролі, контролювати один одного, стежити за точністю виконання ігрових завдань.

Гра сприяє вихованню в них товариськості, виховує навички колективної праці, посилює міжособистісні стосунки в гуртку, поглиблює комунікабельність, сприяє вдосконаленню мовлення.

Важливим в освітній діяльності є активне залучення дітей не лише до гри, а й до процесу її створення. Адже як зазначав К. Ушинський: «Придумані дорослими, а не створені самими дітьми ігри завжди носять на собі відбиток штучності...» [1, с. 40].

З метою урізноманітнення форм і методів роботи гуртка «Етнографічне краєзнавство» туристсько-краєзнавчого напрямку розроблено різні види дидактичних ігор. Зокрема, настільна гра «Етнографічне лото» ставить на меті поглиблення знань вихованців з матеріальної та духовної культури українського народу, виховання у підростаючого покоління почуття патріотизму, любові до рідного краю.

Гра розрахована на участь від 2 до 10 вихованців середнього шкільного віку. Учасникам роздаються ігрові поля в однаковій кількості. Ведучий дістає маленькі картки з запитаннями й зачитує їх. Гравець, який має відповідне до цього запитання зображення на своєму ігровому полі, дає відповідь про об'єкт. Якщо відповідь правильна, він отримує картку із запитанням і закриває нею відповідне зображення. Якщо ніхто з гравців не має правильної відповіді, то картка відкладається в бік. Виграє той, хто першим правильно закриє свої ігрові поля.

Запропонована гра сприяє розвитку логічного мислення дітей, концентрації їхньої уваги, тренуванню пам'яті, формуванню вмінь порівнювати, аналізувати, класифікувати словесну інформацію з візуальним зображенням об'єкта. Вона може використовуватися як додатковий матеріал для узагальнення, систематизації, закріплення набутих знань вихованців на заняттях гуртка.

Настільна гра «Поселення й житло українців» проводиться з метою узагальнення й систематизації знань дітей про особливості поселення й житла українського народу, виховання у підростаючого покоління почуття патріотизму, любові до рідного краю.

Комплект гри складається з ігрового поля, кубика, 6 фішок, карток із запитаннями, завданнями та малюнками. Гра розрахована на участь від 2 до 6 вихованців, або пар дітей середнього шкільного віку.

Учасники гри обирають фішки за кольором і виставляють їх на кружечок «старт». Право першого ходу визначається кидком кубика. У кого випало більше число, той починає гру першим. Просування по полю здійснюється по кружечках ігрової доріжки, відповідно до кількості очок що випали на кубіку під час кидку.

Якщо фішка гравця зупинилася на жовтому кружечку, потрібно назвати, що зображено на малюнку поряд. (Відповідь правильна – крок вперед, не правильна, крок назад). Якщо фішка гравця зупинилася на зеленому кружечку, потрібно дати відповідь на запитання, що надруковані на картках. (Відповідь правильна, то гравець залишається на місці, якщо не правильна, пропускає хід). Якщо фішка гравця зупинилася на синьому кружечку, потрібно із запропонованих слів скласти прислів'я про народне житло й пояснити його зміст. Червоний кружечок сигналізує про те, що гравцю потрібно пропустити хід. Гра закінчується на кружечку «фініш». Після закінчення гри відбувається нагородження переможців.

Отже, дидактична гра є цінним засобом формування пізнавальної активності вихованців на заняттях гуртка. Вона активізує й урізноманітнює освітній процес, спонукає дітей до інтелектуальної роботи, забезпечує розумовий, світоглядний і особистісний розвиток кожного вихованця, сприяє позитивній зміні рівнів активності: від репродуктивного через пошуковий до творчого. У процесі дидактичної ігри вдосконалюються пізнавальні процеси: пам'ять, увага, мислення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Борщ О. Впровадження змісту ігрового навчання в педагогічну практику / О. Борщ // Початкова школа. – 2011. – №7. – С. 39 - 40.

2. Год Б. Дитячі ігри в історико-педагогічному дискурсі / Б. Год // Рідна школа. – 2009. – №8-9. – С. 55 – 59.
3. Москалюк О.І. Дидактична гра як ефективний метод підготовки фахівців соціальної сфери [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://ldubgd.edu.ua/sites/default/files/3_nauka/visnyky/visnyk/13/13_32.pdf
4. Поніманська Т.І. Дошкільна педагогіка: навчальний посібник для студентів ВНЗ / Т.І Поніманська. – К.: Академвидав, 2004. – 456 с.
5. Ткаченко В.В. Гра як засіб психолого-педагогічної корекції навчальних труднощів школярів // Основи здоров'я. – 2017. – № 2. – С. 32 – 35.
6. Трамбицька Н. Гра як важливий інструмент соціалізації дитини / Н. Трамбицька // Завуч. – №3. – 2017. – С. 35 - 41.
7. Шаталов В.Ф. Педагогическая проза [Электронный ресурс]. – Режим доступа : https://nsportal.ru/sites/default/files/2013/04/28/shatalov_v_f_pedagogicheskaya_proza.pdf.

*Пінчук Діана Миколаївна,
Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти,
м. Суми*

ДИЗАЙН-МИСЛЕННЯ ЯК КЛЮЧОВА НАВИЧКА ЛЮДЕЙ МАЙБУТНЬОГО

*«Інновації - це про те, щоб бачити світ не таким,
як він є, а таким, яким він міг би бути»!
Роджер Мартін.*

XXI століття - століття креативу, нестандартного мислення, оригінальних ідей та стрімкого розвитку. Затребуваними стають нові навички та нові типи мислення, зокрема дизайн-мислення. Втілювати найнеймовірніші фантазії дозволяє особливе дизайн-мислення. Щоб зробити по-справжньому крутий проект, іноді потрібно забути про теорію, вийти за рамки звичного погляду, відкидати шаблони та установки. Саме такий підхід називається дизайн-мисленням. Сфера застосування дизайн-мислення значно ширше: там, де є проблеми, люди, суміш декількох областей знань [4]. Застосовувати цей креативний метод можна будь-де – будівництві, медицині, освіті та навіть управлінні країною.

Освіта повинна змінитися, щоб з'явилися люди, які зможуть вирішити глобальні проблеми планетарного масштабу: людству необхідні нова система навчання і дизайн-мислення. Зміни повинні торкатися не тільки процесу шкільної освіти, а й самої шкільної будівлі, чий зовнішній вигляд не змінювався з XIX століття. Нова модель освіти потребує нового простору. Так, у відповідь на реформу шкільної освіти в Данії (з просуванням інновацій, міждисциплінарних досліджень, індивідуального і самостійного навчання),

архітектурне бюро 3XN вирішило побудувати радикально новий шкільний простір. Замкнені приміщення в ньому зникли як такі, вони замінилися величезним відкритим простором, різні рівні якого перетікають один в інший сприяючи, за задумом авторів, творчому мисленню, навчанню і соціалізації.

Ще у стародавній Греції філософи сформулювали основне питання, на яке намагається дати відповідь дизайн-мислення сьогодні: «Яким чином ми можемо шукати те, чого не знаємо, а якщо ми знаємо, що шукаємо, то навіщо нам це шукати?». Однак цінність підходів дизайн-мислення для сучасної освіти полягає в тому, що саме інтегральні методиками, що поєднують у собі логічний і абстрактний спосіб взаємодії, заточені на роботу з так званим «неявним знанням» споживача, яке він сам не в змозі усвідомити і вербалізувати. Дизайн-мислення - методика для створення інновацій, яку активно використовують у роботі такі компанії як Google, Apple, Samsung, IBM, ІКЕА та інші [6].

Дизайн-мислення - це абсолютно новий підхід до вирішення поставлених завдань. Його відмінною рисою є концентрація на способах вирішення, а не на проблемі як такій. Головна особливість дизайн-мислення, на відміну від аналітичного мислення, - не критичний аналіз, а творчий процес, в якому деколи найнесподіваніші ідеї ведуть до кращого вирішення проблеми. Однією з найважливіших рис педагога закладу позашкільної освіти повинна бути «творча впевненість». Тобто віра в себе та свою силу змінювати світ на краще завдяки творчому підходу.

Дизайн, виробництво та використання упаковки - це один із численних, структурно пов'язаних процесів, що складають сучасну людську діяльність. Як і в багатьох інших сферах, у цій галузі постійно відбуваються зміни, спрямовані на вдосконалення. Одним із результатів цього є факт, що за останні 10-15 років в європейському баченні дизайну відбулось істотне зрушення у бік стратегічного розуміння процесів дизайну і розгляду його в ролі основного інструменту нової економіки, орієнтованої на споживача. Дизайн уже вважається не лише галуззю творчо-проектувальної діяльності, орієнтованої на потреби споживача, але й певним сценарієм моделювання життя (свого та, принаймні, цільової групи), відповідальність за впровадження якого несе його автор. Іншими словами, поняття «дизайн» уже виходить за межі художньо-проектувальної діяльності та стає організаційним методом. Дизайн-мислення (DesignThinking) - це комплекс світоглядних і методологічних установок, що сформувались на межі тисячоліть як реакція на виникнення нового економічного устрою з неминучою переоцінкою цінностей старої економіки [5].

Дизайн - ключовий фактор підвищення цінності, якості життя та сталого розвитку. Дизайн - це методологія, спосіб мислення, який намагається подолати розрив між креативністю та інноваціями, технологією та користувачем, наукою та ринком. Дизайн релевантний для всіх сфер існування, від розвитку бізнесу, суспільства та економіки до розробки ідей, проектів, продуктів, послуг, процесів і подій. Весь сучасний світ - міста, будинки, системи та об'єкти – створене дизайнерами. Нова методика, яку можна використовувати в багатьох галузях, у тому числі, в сфері освіти, покликана більш ефективно працювати під час глобальних реформ.

П'ять простих кроків, на яких заснована методологія дизайну-мислення:

1. Емпатія. Скоріше за все ви повинні гарно розуміти проблему, яку хочете вирішити, адже це стосувалося в першу чергу вас.

2. Фокусування. Визначення проблеми, яку ми прагнемо вирішити

3. Ідеяція. На цьому етапі ми працюємо з найбожевільнішими ідеями, дотримуючись класичних правил брейнштормінга, намагаючись дійти від найпростішого до найбожевільнішого рішення задачі. Здається, десь на цьому етапі кожен творець починає вірити, що у нього все вийде.

4. Прототипування. Це етап, на якому ми намагаємося візуалізувати ідею з нашої голови, надавши їй віддалену форму реальності. Це процес, в якому ми можемо нескінченно покращувати і нескінченно перевіряти. Процес, в якому не буває поганого результату. Тому що навіть викидаючи те, що у нас не вийшло, ми знаходимо ще один спосіб того, як ми не хочемо робити. Це етап швидких і дешевих прогахів.

5. Тестування. Момент істини і знайомства з користувачами, коли наш «не до кінця» відполірований продукт потрапляє в світ і ми можемо дивитися на магію першої реальності друзів, покупців або учнів.

Одним із ключових світоглядних принципів дизайн-мислення та важливою характеристикою сучасного ставлення до розробки будь-чого для будь-кого є здібність до емпатії. Емпатія - це вміння поставити себе на місце іншого - на місце споживача, вміння поглянути на світ його очима, зрозуміти його потреби, бажання, поставлені перед ним завдання. Традиційно цьому не вчать у більшості професій, за виключенням деяких випадків, які передбачають взаємодію «людина-людина». Проте саме цього вимагає від сучасного бізнесу кардинальна трансформація культури, що відбулася в останньому десятилітті.

Системний підхід, що став основою та важливою ознакою нового мислення, - це вміння мислити широко, системно, у мережі рішень і подій, пов'язаних прямо чи опосередковано, однак все одно споріднених.

Інновації - це про те, «щоб бачити світ не таким, як він є, а таким, яким він міг би бути» (Роджер Мартін) [4]. Це визначення вже поширюється на розробку не лише нового предмету, послуги, але й узагалі на ідею. При цьому в міру того, як змінювалося поняття «інновація», нарощував свій потенціал і апарат дизайн-мислення.

«Все люди - дизайнеры. Все, что мы делаем, практически всегда - дизайн; ведь проектировать человеку свойственно в любой деятельности. Дизайн - это сознательные и интуитивные усилия по созданию значимого порядка» [2, с. 35].

Не дивно, що з часом змінилася і роль дизайну у формуванні наочного світу. Експансія нових технологій у різних областях культури і побуту, нові тенденції у сфері споживання, новий спосіб життя, по суті, створюють передумови для корінних соціально-культурних змін.

Доволі часто ми працюємо з неунікальними, неефективними і досить банальними ідеями. Тому водночас із пошуком нових ідей важливо працювати над їхньою якістю. Та більше, не потрібно зупинятись лише на пошуці ідей. Розглянемо послідовність:

1. Генерація ідей.
2. Креативність.
3. Інновація.

Якщо ми хочемо бути креативними, ми не можемо обмежуватись лише пошуком нових ідей, цього недостатньо. Креативність - це стиль мислення, що включає пошук ідей поруч із іншими діями. Інновація - це здатність створювати або поєднувати унікальні ідеї. На практиці, не завжди вдається бути креативним, а ідея дуже рідко стає інновацією.

Як можна досягнути куди ефективніших результатів? Як поліпшувати ідеї?

Подивимось на це питання з точки зору дизайн-мислення, одним з ключових принципів якого є вміння поглянути на світ очима інших людей, щоб зрозуміти їхні потреби, вподобання та завдання, що перед ними стоять. Дизайн-мислення дозволяє підійти до генерації ідей комплексно, що допомагає отримати ідеї кращої якості.

Дизайн-мислення - це приголомшливий метод для того, щоб бути інноваційним у своїй власній манері. В даний час став важливим процес переходу методів дизайну-мислення в освіту. І, в першу чергу, це пов'язано з тим, що в наші дні обсяг даних в світі подвоюється за 7-8 місяців. Зауважимо, що в 1950-х роках для подвоєння глобального обсягу даних було необхідно 100 років. Все більше людей отримують освіту, виникає все більше трендів,

відбувається більше комунікацій, ми створюємо все більш розвинену мережу світової культури і т. д. [4].

Дизайн-мислення - це особливий спосіб мислення, вміння знаходити щось нове і креативне в масі вже відомого всім. Воно має на увазі три ключові вихідні складові: різні люди, різне розуміння природи, підтримуючий процес.

Як сказав колись Ейнштейн, «ми не можемо вирішувати проблеми, використовуючи той же тип мислення, який ми використовували, коли створювали їх» [7].

Творчі люди вміють ефективно оперувати суперечливою і неоднозначною інформацією. Російський психолог В. Дружинін дав цікаве визначення: «У творчих людей нерідко дивним чином поєднуються зрілість мислення, глибокі знання, різноманітні здібності, вміння, навички і своєрідні» дитячі «риски в поглядах на навколишню дійсність, в поведінці і вчинках» [3].

«Дехто вважає, що дизайн - це зовнішній вигляд продукту. Але, звичайно ж, якщо копнути глибше, стає зрозуміло, що дизайн - це те, як продукт працює. Для того щоб забезпечити дійсно хороший дизайн продукту, необхідно зрозуміти цей продукт. Потрібно по-справжньому розібратися в тому, що він собою представляє» [1].

Інноватика й творчість нині є цілком визнаними рушіями успіху в діловому світі – й чи не найціннішими якостями лідерів сьогодення. Та більшість із нас схильна лишати творчі лаври тим, кого прийнято вважати «творчими людьми», – фаховим художникам, скульпторам, дизайнерам чи письменникам. Ми забуваємо, що в дитинстві всі були творчими. Спробуйте на якийсь час відмовитися від формули «що було - що стало». Використовуйте іншу оціночну категорію - «що може бути» - і можливості презентують себе самі [7]. Дизайн-мислення - це процес, а не панацея. Як і в інших методик, у нього є своє місце в кожному закладі освіти, в тому числі і позашкільному, націленої на результат.

ЛІТЕРАТУРА

1. Браун Т. Дизайн-мышление: от разработки новых продуктов до проектирования бизнес-моделей / Тим Браун. - М. : Манн, Иванов и Фербер, 2012. - 256 с.
2. Папанек В. Дизайн для реального мира / Виктор Папанек. - М.: Издатель Д. Арон, 2004. - 416 с.
3. Дизайн-мислення допоможе розвитку української економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://24tv.ua/dizayn_mislennya_dopomozhe_rozvitku_ukrayinskoji.
4. Дизайн мышление для стартапа [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://habrahabr.ru/post/130607/>.
5. Дизайн-мышление (design thinking) [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://www.lumiknows.ru/content/131>.
6. Учебник «Дизайн-мышление» для учителей [Электронный ресурс]. - Режим доступа: <http://newtonew.com/school/uchebnik-dizajn-myshlenie-dlja-uchitelej>.

7. Design Thinking – реалізуй свій творческий потенциал [Электронный ресурс]. - Режим доступа: http://inc.hse.ru/article/2012/05/19/_2056.htm&post=-24864761_130.

П'ятаченко Юрій Васильович,
КЗ Сумський обласний інститут
післядипломної педагогічної освіти
м. Суми

НАСТІЛЬНІ КРАЄЗНАВЧІ ІГРИ-ЛОТО «ЗАГАДКОВА ТА ПРЕКРАСНА СУМЩИНА» І «ЗАГАДКОВІ ТА ПРЕКРАСНІ СУМИ» – СУЧАСНИЙ ІНСТРУМЕНТ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ТА НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ

Настільні краєзнавчі ігри-лото «Загадкова та прекрасна Сумщина» і «Загадкові та прекрасні Суми», створення яких зумовлене необхідністю застосування нових інтерактивних засобів для неформальної, позашкільної освіти й патріотичного виховання молоді у рамках реалізації освітньо-краєзнавчої програми «Перлини малої батьківщини», являє собою результат такого пошуку творчого колективу на чолі з Ю.В. П'ятачком, старшим викладачем кафедри соціально-гуманітарної освіти, керівником лабораторії з проблем національно-патріотичного виховання.

Комплексна освітньо-краєзнавча програма «Перлини малої батьківщини» реалізується в КЗ СОШПО з 2009 року (рішення вченої ради від 26.11.2009, №4) Вона розроблена викладачами інституту з метою пошуку і впровадження ефективних інноваційних форм організації освітньо-виховного процесу. Спираючись на здобутий досвід і виконуючи наказ Міністерства освіти і науки України від 27.10.2014 №1232 «Про затвердження плану заходів щодо посилення національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді», рішенням вченої ради КЗ СОШПО від 26.02.2015 року в інституті створена лабораторія з проблем національно-патріотичного виховання (наказ №24-ОД від 03.03.2015).

З метою координації діяльності лабораторія ініціювала укладення угод із закладами освіти, культури, з громадськими організаціями, зокрема з музеями, бібліотеками, громадськими організаціями освітнього і краєзнавчого спрямування.

Законодавче забезпечення діяльності лабораторії:

- Закон України «Про світу» (від 05.09.2017 №2145 – УІІ);
- Концепція реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа»;

- Стратегія національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 – 2022 роки. Указ Президента України від 13.10. 2015 №580/2015;
- Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді на 2016 –2020 роки.
- Наказ Міністерства освіти і науки України від 16.06.2015 №641;
- Обласна цільова програма «Молодь Сумщини» на 2016 – 2020 роки (розпорядження Голови Сумської ОДА від 02.03. 2016 № 97 - ОД).

Настільна краєзнавча родинна гра «Загадкова та прекрасна Сумщина» розроблена лабораторією з проблем національно-патріотичного виховання в рамках спільного виконання проекту «Разом відкриваємо перлини рідного краю» з ГО «Центр розвитку території та соціального маркетингу «Триторія», і спрямована на реалізацію програми «Активні громадяни» Міжнародної організації «Британська рада в Україні» з СМ МГО «Фундація регіональних ініціатив». Рекомендована для використання у навчально-виховному процесі рішенням вченої ради КЗ СОШПО від 26.01.2016 №7.

Гра «Загадкові і прекрасні Суми» розроблена лабораторією з проблем національно-патріотичного виховання КЗ СОШПО спільно з партнерами ГО «Центр розвитку території та соціального маркетингу «Триторія» та ГО «Центр корпоративної освіти «Акме» в рамках реалізації загальноміського проекту «Освітньо-краєзнавча гра «Загадкові та прекрасні Суми»: сучасний інструмент позашкільної та неформальної освіти»(рішення Сумської міської ради «Про програму «Молодь міста Суми на 2016–2018 роки» від 24.12.2015 № 149-МР) на підставі рішення виконавчого комітету Сумської міської ради «Про впровадження результатів міського конкурсу з визначення програм (проектів, заходів), розроблених інститутами громадянського суспільства у сфері роботи з дітьми та молоддю» від 17. 02. 2017р. № 38 . Гра «Загадкові і прекрасні Суми» рекомендована для використання у навчально-виховному процесі закладів освіти рішенням вченої ради КЗ СОШПО від 24.12.2017 №4.

Зображення 120 об'єктів-«перлин» Сумської області, впізнаваних і «паспортних» символів нашого краю як складової великої країни, ілюструють соборність і цілісність України, нашу єдність у різноманітті, а сам формат настільної гри в добу панування цифрових технологій дає можливість не лише відчути живі емоції спілкування, але й у доступній формі отримати чимало нової інформації та розвивати навички командної взаємодії. Краєзнавча гра-лото допомагає більше дізнатися про видатних (знаних і призабутих) людей Сумщини, знакові архітектурні, духовні, мистецькі, природно-заповідні об'єкти Сумської області, теперішні землі якої склали історико-етнографічні краї Сіверщини, Наддніпрянщини і Слобожанщини.

Ця гра сприяє розвитку мовленнєвих навичок, уваги, логічного мислення, зорового сприйняття і фотографічної пам'яті учасників.

Ігри-лото «Загадкова та прекрасна Сумщина» і «Загадкові та прекрасні Суми» містять зображення відповідно 120 об'єктів Сумської області та 120 об'єктів міста Суми. Об'єкти уособлюють багатство і різноманітність традицій сталого сільського і міського життя на Сумщині, відтворюють постулати соборності і цілісності, національної ідентичності України.

Краєзнавча гра «Загадкова та прекрасна Сумщина» використовується у закладах освіти Сумської області з 2015 року та має позитивні відгуки. Розроблені ігри є дієвим засобом патріотичного виховання, зокрема у вихованні бережливого ставлення до історичних, архітектурних, науково-освітніх, мистецьких, природно-екологічних скарбів своєї малої батьківщини, оскільки спрямована на формування потреби в знаннях про Сумську область (вона об'єднала 3 історико-цивілізаційні землі України, в ній поєднані 2 природно-кліматичні зони) і про місто Суми як адміністративний, промисловий, освітній і культурний центр Сумської області. Завдяки унікальному інформаційному краєзнавчому матеріалу, виваженому добору краєзнавчих об'єктів Сумської області й міста Суми, репрезентації видатних людей міста гра викликає пізнавальний інтерес до заявленої теми.

Як комплексний дидактичний засіб, гра спрямована на формування командної взаємодії та є одним із способів розвитку пізнавальних умінь і навичок, що відповідає педагогічній меті дидактичних ігор. Завдяки інтерактивній ігровій формі краєзнавча гра забезпечує право пошуку активного вербального спілкування, підтримує його зворотній зв'язок, дозволяє оптимально враховувати життєвий і професійний досвід тих, навчається граючись.

Сам формат настільної гри-лото у період домінування цифрових технологій дає можливість не лише відчувати живі емоції спілкування, але й у доступній формі отримати чимало нової інформації.

Краєзнавчі ігри-лото допомагає більше дізнатися про видатних людей Сумської області і міста Суми та про виразні знакові архітектурні, духовні, мистецькі, природно-заповідні об'єкти нашого краю, спонукає до глибшого розуміння історії малої батьківщини (села, містечка, міста) як частини історії своєї сім'ї, родини, громади.

Настільні краєзнавчі ігри «Загадкова та прекрасна Сумщина» «Загадкові та прекрасні Суми» можуть бути застосовані також у формі гри-заняття для школярів підліткового та старшого шкільного віку, а провідну роль у ній може належати як педагогу, так і одному з учнів. Ігрові заняття і прийоми значно

урізноманітнюють навчальну діяльність дітей, вносять у неї елемент цікавості, підвищують ефективність сприйняття дітьми краєзнавчого матеріалу.

Настільні краєзнавчі ігри-лото «Загадкова та прекрасна Сумщина» і «Загадкові та прекрасні Суми», які поєднують у собі ігрову, дидактичну (пізнавальну), етно-ментальну, психолого-етичну та комунікативну сторони, допомагають дітям більше дізнатися про видатних людей та краєзнавчі об'єкти Сумської області й обласного центру — міста Суми, ідентифікувати себе як складову єдиної громади міста, Сумської області й України, активніше розвивати інтелект, увагу, логічне мислення, мовленнєві навички, зорове сприйняття і фотографічну пам'ять. Ігри навчають порівнювати, аналізувати, класифікувати, узагальнювати словесну інформацію з візуальним зображенням об'єктів. Ігри «Загадкова та прекрасна Сумщина» і «Загадкові і прекрасні Суми» створені за участі:

- автор запитань і відповідей керівник лабораторії з проблем національно-патріотичного виховання КЗ СОШПО, старший викладач кафедри соціально-гуманітарної освіти Юрій П'ятченко;
- упорядник, дизайнер, координатор краєзнавчо-освітніх програм ГО «ЦРТСМ «Триторія» Олег Ткачов,
- фотографи Сергій Кошеваров, Олег Ткачов;
- консультант: доктор історичних наук, професор Дмитро Кудінов;
- рецензенти: доктор історичних наук, професор Сергій Дегтярьов; кандидат психологічних наук, доцент Світлана Панченко.

Настільні краєзнавчі ігри «Загадкова та прекрасна Сумщина» і «Загадкові та прекрасні Суми» розраховані на участь від 2 до 20 команд гравців або окремих гравців (2, 4, 5, 10, 20) віком від 10 років. Ними можуть бути команди складені з учнів, їх батьків, педагогів або у змішаних варіантах. Склад команди: дитина та старші члени родини, або учнівська молодь, об'єднана у команду. Кожна команда обирає свого капітана, назву команди і знайомить присутніх зі складом команди. У комплект входять 20 ігрових полів. На кожній 6 клітинок із зображенням краєзнавчих об'єктів. 120 маленьких карток із зображеннями об'єктів відповідно гри чи Сумської області чи міста Суми. В ігрових комплектах об'єкти не повторюються. У комплект також входять 120 маленьких карток із запитаннями; 24 маленькі картки «Квітка переможця»; 1 довідник з правилами гри і поясненнями до 120 запитань; електронна версія 120 зображень краєзнавчих об'єктів з додатковою інформацією про них. Основні правила гри такі. Командам роздаються картки з ігровими полями в довільній формі так, щоб кожен мав однакову кількість карток (ігрових полів). Ведучий гри (або гравець з кожної команди по черзі) бере маленькі картки із

запитаннями (картки знаходяться в положенні «текстом униз») і зачитує їх. Та з команд, яка має відповідне до цього запитання зображення у себе на ігровому полі, дає відповідь про об'єкт, і якщо відповідь правильна, то отримує маленьку картку і закриває нею відповідне зображення. Якщо ніхто з гравців команди не знає правильної відповіді, тоді карточка відкладається в сторону (на перегравання ще раз). Та з команд, яка повністю закриває будь-яку картку (б зображень на кожній картці), то отримує маленьку «Квітку переможця». Виграє та команда, яка правильно закриє свої ігрові поля. Учасники гри отримують сувеніри від ГО «ЦРТСМ «Триторія» та ГО «Центр корпоративної освіти «Акме», а заклад освіти(команда) — комплект гри і сертифікат учасника ігрової програми.

Після проведення тест-ігор редакційною колегією було підготовлено матеріали освітньо-краєзнавчої гри «Загадкові та прекрасні Суми» для методичної експертизи та отримання дозволу для використання гри у виховній роботі.

Отже, на нашу думку, у Сумах з'явився унікальний інформаційний освітньо-краєзнавчий продукт, який розширює можливості дітей в опануванні знань, а для педагогів - сучасний інструмент в організації краєзнавчої роботи, для родин вихованців – насичений інформацією засіб для налагодження ефективного виховання й спілкування в сім'ї.

Ігри і проект «Перлини малої батьківщини», в цілому, сприяє підвищенню знань сумчан про найвизначніші, найвідоміші природні, архітектурні, мистецькі пам'ятки нашого міста й області та його видатних особистостей. І це сприяє формуванню національної самоідентифікації та громадянської позиції наших сучасників – громадян України.

Тараненко Юлія Петрівна,
Бердянський центр дитячо-юнацької
творчості ім. Є. Рудневої,
м. Бердянськ

ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ ЕСТЕТОТЕРАПІЇ НА ХОРЕОГРАФІЧНИХ ЗАНЯТТЯХ

Естетотерапія – це самостійна сфера інтегративного наукового знання про засоби та методи створення педагогом психологічно комфортного освітнього середовища, яка, на думку авторитетної дослідниці цього феномену О. Федій, здатна відновити природну гармонію учня з навколишнім середовищем, спрямувати його на подальше індивідуально-творче самовдосконалення.

Естетотерапія несе в собі приховані можливості щодо збереження цілісності й розвитку творчого потенціалу особистості, її духовного ядра [4, с. 7].

Естетотерапевтичний ефект у педагогічному процесі поширюється на суб'єктів діяльності, оскільки дозволяє досягти максимального результату – формування цілісної особистості вихованця і вдосконалення педагога. Використання естетотерапевтичних засобів дозволяє учням отримувати певні позитивні емоційно-естетичні переживання та досвід самопізнання й саморозвитку, які можна успішно поєднувати з інтелектуально-пізнавальною діяльністю в освітньому процесі.

Зазначимо, що базовим змістовим компонентом естетотерапевтичного впливу на особистість слід уважати мистецтво, яке гармонізує сенсорну систему людини. Терапевтична дія на особистість відома в історії людського суспільства з прадавніх часів, яка проявляється в численних образних, ритмоінтонаційних мистецьких засобах (музика, танок, образотворче мистецтво, художнє слово тощо).

Сьогодні естетотерапія мистецтвом все активніше застосовується як інноваційний підхід у корекції та становленні особистості [4, с. 158].

У своїй роботі в Народному ансамблі естрадного танцю «МарЛен» (м. Бердянськ) на хореографічних заняттях ми застосовуємо такі види естетотерапії: танцювальна терапія, музикотерапія, фототерапія, арт-терапія, ігротерапія тощо.

Танцювальна терапія (хореотерапія) передбачає використання танцю та руху як процесу, що сприяє інтеграції емоційного та фізичного стану особистості [1, с. 17].

Розвиток сучасної хореотерапії пов'язують з іменами професійних танцюристок, представниць танцю модерн (Л. Еспенак, Ж. Кандо, М. Уайтхауз, М. Чейз, Т. Шуп та ін.).

Хореотерапія може розглядатися як напрям арт-терапії, складовий елемент музикотерапії, різновид терапії фізичною активністю. Основні завдання, що розв'язуються при використанні цього засобу: підвищення рухової активності; комунікативний тренінг та організація соціотерапевтичного спілкування; отримання діагностичного матеріалу для аналізу та самопізнання; звільнення та послідовне зростання особистості.

Заняття танцями, ритмікою сприяє гармонійному індивідуально-творчому розкриттю дитини, пошуку варіантів самовираження та отримання певного терапевтичного ефекту.

Окремим самостійним напрямом ідей танцювальної терапії є ритмопластика, основні завдання якої полягають у розвитку рухових здібностей

(рухливість, гнучкість тощо); пластичної виразності (ритмічність, музичність, координованість рухів тощо); творчої уяви (здатність до пластичної імпровізації) [5, с. 40].

Музикотерапія застосовується для створення естетизації та гармонізації освітнього середовища; сприяння розвитку комунікативності, творчої уяви та фантазії, естетичних потреб; релаксації емоційної сфери [2, с. 16].

Через музику в процесі творчості може активізуватися захисний механізм перетворення негативних почуттів болю, гніву, страху, агресії та їх вираження в соціально прийнятній формі.

Музикотерапія застосовується у двох основних формах: активній і рецептивній. Активна музикотерапія – це відтворення, фантазування, імпровізація за допомогою людського голосу та музичних інструментів. Рецептивна форма музикотерапії передбачає процес сприйняття музики з терапевтичною метою, що представлена трьома формами: комунікативною (спільне прослуховування музики, яке спрямоване на підтримку контактів, взаєморозуміння та довіри), реактивною (спрямоване на досягнення катарсису) та регулятивною (сприяє зниженню нервово-психічної напруги) (Б. Карвасарський) [3, с. 286-287].

Особливістю музикотерапії на уроках хореографії є створення власного танцювального образу на основі музики, виконання танцювальних постановок під музичний супровід та ін.

Особливу ефективність цей вид естетотерапії отримує при його комплексному застосуванні з іншими видами терапії.

Фототерапія вважається одним із новітніх напрямів розвитку естетотерапії мистецькими засобами, незважаючи на досить тривалий період існування самого мистецтва фотографії. Це своєрідний засіб самовираження, самопізнання, соціалізації та емоційно-чуттєвого виховання людини (О. Копитін).

Ідея використання фотографії в педагогіці має своє коріння в класичному дидактичному принципі наочності (Я. Коменський та ін.).

Основним змістом фототерапії є створення та/або сприймання фотографічних образів, яке доповнюється обговоренням і різними видами творчої діяльності (образотворча діяльність, танцювальна, драматизація, художній опис тощо).

О. Федій визначає фотографію як самостійний вид мистецтва, що доцільно використовувати в сучасному освітньому процесі для самопрезентації та дослідження тілесного образу «Я» – представлення себе в певному образі реальній або уявній аудиторії; своєрідний міні-спектакль [4, с. 307].

Під час хореографічних занять нами використовувалися техніки, ігри та вправи мультимодального характеру (наприклад, техніки «Фотографія в поєднанні з вільним рухом», «Виразні жести і пози», «Танок почуттів», «Живі скульптури», «Галерея образів» тощо). Кожна з технік окреслена самою назвою-підказкою, виконання яких супроводжується фотографуванням найбільш значущих моментів із подальшим обговоренням у групі та створенням колажів, виставок, плакатів, що забезпечує значний естетотерапевтичний вплив.

Серед провідних засад теоретико-методичного базису ігротерапії виокремлено п'ять концепцій, що становлять принциповий інтерес для сучасної естетотерапії засобами гри [4, с. 308]:

- теорія Л. Виготського про культурно-історичний вплив вищих психічних функцій, що частково розкриває дитячі рольові ігри як джерело зони найближчого розвитку;
- теорія соціальної природи рольової гри Д. Ельконіна, де вона розглядається як «робота фантазії» та своєрідний «психологічний захист» дитини, комфортність і можливість творчого прояву через вияв фантазії, якими вона активно користується в повсякденному житті;
- теорія А. Захарова полягає у визначенні терапевтичної функції гри – умовне переживання життєвих обставин, які емоційно травмують психіку дитини (катарсис);
- «теорія ролей» Я. Морено («театр імпровізацій»), згідно з якою «роль» розширюється до життєвих ролей та охоплює типи поведінки, виявлені в різних сферах життя. Згідно з цим підходом, усі аспекти людської поведінки можна описати з точки зору «прогривання ролей»;
- дитиноцентрована теорія гуманістичної ігрової терапії (Г. Лендрета), яка є цілісною терапевтичною системою, що будується на можливостях життєздатності дитини, де головними стають відносини, а не звичайне використання іграшок або інтерпретація поведінки.

У процесі ігротерапії педагогу можуть відводитися різні ролі: спостерігача, дослідника, партнера по грі, керівника-організатора, коментатора.

При визначенні основних функцій педагогічної ігротерапії слід ураховувати:

- тип корекційно-розвивальної взаємодії педагога з дитиною;
- позитивне самосприйняття дитини;
- міжособистісні відносини дітей у класі;
- професійні відносини педагогів з батьками тих дітей, що потребують психолого-педагогічної корекції [4, с. 309].

Застосування ігротерапії на хореографічних заняттях передбачає формування позитивно-емоційного ставлення дітей до навчально-пізнавальної діяльності, здатності до активної комунікації та самовиховання; установлення різноманітних контактів і взаємодії дітей між собою для подолання скутості, низької самооцінки, фобічних реакцій, неадекватної статево-рольової ідентифікації тощо; побудова тісного естетотерапевтичного контакту педагога з батьками дітей у різних формах – від просвітництва та консультування до естетотерапевтичних тренінгів батьківських груп.

Ми наголошуємо, виходячи з досвіду роботи, що естетотерапевтичний вплив на дитину може підвищуватися за умови комплексного поєднання засобів естетотерапії (танцювальна терапія, музикотерапія, фототерапія, арт-терапія, ігротерапія тощо). Так, у процесі прослуховування музики у дітей виникають певні художні образи, які вони передають мовою танцю в своїй імпровізації, малюють свій настрій та враження на папері, а потім фіксують усе це на фото.

Таким чином, використання засобів естетотерапії на хореографічних заняттях має потужний естетотерапевтичний потенціал створення психологічно комфортних умов для навчально-пізнавальної діяльності та творчої реалізації дітей різного віку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Грєнлюнд Э. Танцевальная терапия. Теория, методика, практика / Э. Грєнлюнд, Н. Оганесян. - СПб.: Речь, 2004. – 288 с.
2. Петрушин В.И. Музыкальная психотерапия: теория и практика: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведен. / В.И. Петрушин. - М. : Гуманит. изд. центр ВЛАДОС, 2000. - 176 с.
3. Психотерапевтическая энциклопедия / общ. ред. Б. Д. Карвасарского - СПб. : Питер, 1999 - 752 с.
4. Федій О.А. Підготовка педагогів до використання засобів естетотерапії: теорія і практика: монографія / О.А. Федій. - Полтава: ПНПУ імені В. Г. Короленка, 2009. - 404 с.
5. Чурилова Э.Г. Методика и организация театрализованной деятельности дошкольников и младших школьников: программа и репертуар / Э.Г. Чурилова. - М. : Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2001 - 160 с.

Хорошун Віра Валентинівна
Охтирський міський центр
позашкільної освіти –
Мала академія наук учнівської
молоді», м. Охтирка

ПРОФОРІЄНТАЦІЯ В ГУРТКУ ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНОГО СПРЯМУВАННЯ «ГЕОГРАФ-НАУКОВЕЦЬ»

Сьогодні проблема професійного самовизначення молоді є однією з найважливіших у плані становлення людини як повноцінного члена сучасного суспільства. При правильному виборі індивідуальні особливості підлітка збігаються з вимогами професії.

Формування професійного інтересу завжди починається ще в ранньому віці. Заклади позашкільної освіти спрямовують свій освітньо-виховний потенціал на дітей, зацікавлених певною справою. Позашкільна освіта має значні можливості для ознайомлення з професіями. Це й екскурсії на підприємства, і зустрічі з представниками різних професій, і вечори з використанням вікторин, ігор, і диспути, і конкурси.

Загалом профорієнтація повинна бути спрямована на розвиток мислення вихованців, доброзичливості, самостійності, готовності до життєдіяльності в середовищі, що змінюється, підвищення самооцінки, сприяння формуванню здорової самокритики [3, с. 14].

Старшокласники істотно відрізняється один від одного темпераментом, характером, здібностями, потребами, прагненнями, інтересами, мірою самосвідомості. Індивідуальні особливості виявляються у виборі життєвого шляху. Юність – це вік, коли складається світогляд, формуються ціннісні орієнтації, установки. Власне, це той вік, коли здійснюється перехід від дитинства до початку дорослого життя, відповідного ступеня відповідальності, самостійності, здатності до конструктивних рішень різних проблем, професійного становлення [2].

Заняття гуртків із розвитку професійної самосвідомості можуть бути різноманітними за змістом і формами їх проведення. Роль мотиваційних чинників вибору професії у школярів полягає в тому, що вони спонукають до активності та діяльності, пов'язаної з прагненням задовольнити певні потреби, зокрема до правильного і свідомого вибору професії.

Підлітки часто мають різнобічні інтереси і відразу відвідують різні секції і гуртки. Заняття в гуртках допомагають їм усвідомити свої схильності, можливості, недоліки.

У підлітковому віці, коли вже необхідно прийняти рішення, яке стимулюватиме все подальше життя людини, закінчується формування професійного інтересу. Цей момент має стати потребою, що виступати вирішальним мотивом під час вибору професії.

Першочерговим завданням навчання в гуртку «Географ-науковець» є поглиблення і розширення знань з географії та природничих наук, популяризація професій метеоролога, еколога, гідролога, геолога, пов'язаних з природничими науками.

Детальне знайомство з мапою рідного краю, вивчення особливостей географічних об'єктів Охтирського району та Сумської області: географічного положенням, поверхневих і підземних вод, ґрунтів і рослинного світу сприяє поглибленню та розширенню знань з географії та природничих наук, формуванню таких цінностей, як любов до природи, розумінню, що кожний географічний об'єкт (річка, озеро, гора) є одним із чудес світу і його потрібно вивчати та бережно ставитись до кожного з них, що допоможе примножувати природні багатства нашої планети.

Для формування свідомого, стійкого й адекватного ставлення учнів до професії необхідно правильно подати інформаційний матеріал: він повинен бути не тільки доступним для учнів, але й об'єктивним і всебічним.

Роботу з професійного інформування побудовано так, щоб інформаційний матеріал слугував основою формування у вихованців необхідних знань про професії і, щоб ці знання допомогли їм прийняти обґрунтовані рішення стосовно професійного самовизначення.

Для кращого засвоєння професійно інформаційного матеріалу перш за все необхідно сформувати позитивне ставлення вихованців до сприйняття матеріалу і запропонувати інформацію, яка є доступною і за змістом і формою та відповідає можливостям його сприйняття ними, тобто тим можливостям, що обумовлені їх віковими і освітніми особливостями.

Засвоєння вихованцями будь-якої інформації, в тому числі й інформації профорієнтаційного характеру, буде ефективним тільки за певних умов. Саме такі умови можуть бути створені в процесі зустрічей із спеціалістами Гетьманського НПП, під час проведення екскурсій до Охтирського лісгоспу, до геологічного відділу Охтирського управління бурових робіт, до відділу охорони навколишнього середовища Охтирського НВДУ. Особлива увага приділяється тематичним екскурсіям до музею, НГВДУ, до Охтирського краєзнавчого музею та роботі в його фондах.

Працюючи з фондами краєзнавчого музею, вихованці вчаться працювати з різними видами картографічних джерел, краєзнавчим матеріалом, що сприяє

формуванню почуттів обов'язку і відповідальності за збереження природи, спонукає до природоохоронної діяльності, запобіганню нанесенню збитків природі. Відповідальне ставленням до природи свого краю, набуття умінь і досвіду вирішення екологічних проблем (насамперед на місцевому та локальному рівнях), забезпечує зв'язок теорії з практикою та досвідом дітей, сприяє поглибленню знань з таких шкільних предметів, як географія та біологія.

З метою популяризації природничих наук, широко застосовується експедиційна діяльність, що є ефективною та результативною і може повністю задовольнити пізнавальний інтерес її учасників.

Пошуково-дослідницька діяльність, організована під час проведення учнівських екологічних експедицій сприяє вивченню природи рідного краю та знайомству з професіями, пов'язаними з дослідженнями певних природних об'єктів і природо-охоронницькою діяльністю.

Беручи участь в екологічних експедиціях і навчальних практиках, під час яких вихованці знайомляться та детально вивчають природний і соціально-економічний стан району дослідження, закріплюють і поглиблюють знання про навколишнє середовище, а також окремі об'єкти та компоненти (рельєф, ґрунти, рослинно-тваринний світ, водойми, тощо), відбувається усвідомлення важливої ролі природодослідника та охоронця природи, знайомство з професіями еколога, гідролога, біолога, геолога. Польова практика дозволяє спостерігати природні об'єкти, процеси та явища в динаміці й отримувати повне уявлення про їх всебічну взаємодію шляхом практичної діяльності.

Чотири роки поспіль (2014 - 2017 рр.) у рамках літнього оздоровчого табору «Юний науковець» був реалізований науково-освітній проект «Дитяча еколого-дослідницька експедиція на території Гетьманського національного природного парку», що мав на меті ознайомлення учнів-дослідників з водними об'єктами, які знаходяться на території Гетьманського НПП, вивчення динаміки їх змін за допомогою мап різних років, проведення екскурсій та моніторингових досліджень.

У 2016 році розпочалася реалізація науково-освітнього проекту «Екологічні проблеми міста Охтирка», мета якого познайомити учнів-дослідників з екологічним станом, екологічними проблемами, процесом динаміки природних об'єктів, що знаходяться на території міста Охтирка.

Безпосередня участь у природоохоронній роботі, формування почуття відповідальності та готовність жити у злагоді з природою сприяє популяризації природничих наук і подальшій орієнтації учнів щодо вибору майбутньої професії.

Залучення вихованців до науково-дослідницької діяльності у відповідності до їх наукових інтересів, створення умов для підвищення творчої активності, самостійний вибір теми та форми узагальнення, знаходження закономірностей розвитку природних явищ, створює передумови для подальшого успішного навчання у закладах вищої освіти та здійснює орієнтацію на вибір майбутньої професії.

Орієнтація на вибір професії здійснюється також під час написання науково-дослідницької роботи, участі у Всеукраїнському конкурсі-захисті науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН та виконання контрольних робіт, передбачених умовами конкурсу.

Алгоритм виконання науково-дослідницької роботи передбачає самостійний вибір теми та форми узагальнення. Він ґрунтується на принципах варіативності пріоритетного старту. Принцип варіативності реалізується у можливості обирати тему та спосіб її висвітлення в залежності від індивідуальних особливостей, творчих запитів, уподобань вихованця, а також сформованих раніше знань, умінь і навичок. Принцип пріоритетного старту передбачає залучення учнів до таких видів діяльності, які їм ближчі, цікавіші. Велике значення має послідовність дослідження та знаходження закономірностей розвитку природних явищ.

Такий підхід до популяризації природничих наук і професій, пов'язаних з дослідженням та охороною навколишнього середовища, дав свої результати. Щороку вихованці вступають на природничо-географічні факультети закладів вищої освіти Київського Національного університету ім. Т.Г. Шевченка, Харківського та Київського національних аграрних університетів, обирають професії, пов'язані з туристичним бізнесом.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вербицький В.В. Позашкільна освіта у вимірі ХХІ століття. Позашкільна освіта: історичні поступи та здобутки: зб. матер. Всеукр. пед. конф. (Київ, 2-3 грудня 2008 рік) / В.В. Вербицький / [за заг. ред. В.В. Вербицького] – К. : АБЕРС, 2008. – 308 с.
2. Технології професійної орієнтації населення в умовах ринку праці: монографія / авт. кол. Н.А. Побіренко, Л.І. Литвинова, В.В. Синявський та ін. – К. : Педагогчна думка. 2011. – 256 с.
3. Професійне самовизначення старшокласників / упоряд. Л. Шелестова. – К: Шкільний світ, 2006. – 128 с.

Черномаз Алла Вячеславівна,
комунальний заклад Сумської
обласної ради – обласний центр
позашкільної освіти та роботи з
талановитою молоддю, м. Суми

ДОСВІД РОБОТИ З ОРГАНІЗАЦІЇ ПОШУКОВО-ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВИХОВАНЦІВ ГУРТКА «РЕЛІГІЄЗНАВСТВО, ІСТОРІЯ РЕЛІГІЇ»

*«Дитина від своєї природи – допитливий
дослідник, відкривач світу... Дуже
важливо, щоб мислення учнів ґрунтувалось
на дослідженні, пошуку...»*

В.О. Сухомлинський

Ми живемо в час, що вимагає від людини не шаблонних, звичних дій, а рухливості, гнучкості мислення, швидкої адаптації до нових умов. І тому одним із найважливіших завдань сучасної освіти є розвиток особистості, здатної пропонувати й реалізовувати нові теорії та технології, нові напрями розвитку, знаходити шляхи виходу зі складних нестандартних ситуацій.

У контексті зазначеного актуальним є використання ефективних педагогічних технологій, що забезпечують створення умов для формування умінь і навичок пошуково-дослідницької діяльності учнів, що базується на тісній співпраці закладів загальної середньої, позашкільної та вищої освіти.

У сучасній психолого-педагогічній літературі пошукова та дослідницька діяльність вихованців розглядається як процес залучення особистості до самостійного підбору й дослідження інформації, засіб підвищення не лише якості знань і вмінь їх використання для досягнення мети пошуково-дослідницької роботи, а й складна динамічна система – сукупність волі, емоцій та інтелекту особистості, спрямованих на пошук сутності природи речей, їхніх причинно-наслідкових зв'язків, формування моральності.

Слід зазначити, що пошуково-дослідницька діяльність стосовно дослідницької діяльності старшокласників у МАН України розглядається як різновид навчально-творчої діяльності старшокласників, що передбачає використання засвоєних раніше знань, умінь і навичок навчально-пізнавальної діяльності, перенесення їх у нові умови; комбінування та створення нових підходів до вирішення проблем у процесі створення оригінального особистісного та соціально значущого продукту.

Гурток «Релігієзнавство, історія релігії», як креативний позашкільний мікросоціум, є сприятливим для розвитку особистості, здатної до більш

детального вивчення й осмислення системи цінностей, що ґрунтується на визнанні правомірності й цінності співіснування національних культур; пошуку аксіологічних вимірів глибин духовного існування суспільства; толерантного ставлення до різних релігій у процесі пошуково-дослідницької діяльності.

Організаційно-технологічними основами, що гарантують високу якість освітнього процесу в гуртку, визначено: програмне, інформаційне та науково-методичне забезпечення; систему роботи з батьками вихованців. Важливим є співпраця із закладами вищої освіти, науковими установами й організаціями.

Робота гуртка «Релігієзнавство, історія релігії» організована за освітньою програмою з позашкільної освіти дослідницько-експериментального напрямку «Релігієзнавство. Історія релігії» (автор Мороз Л. В.), що рекомендована Міністерством освіти і науки України (лист Міністерства освіти і науки України № 1/11-9556 від 05.06.2013).

Ураховуючи специфіку роботи гуртків вищого рівня дослідницько-експериментального напрямку, підготовку вихованців до Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів-членів МАН України, учнівських конференцій, колоквіумів тощо, робота гуртка організована за індивідуальною формою навчання.

Основа освітнього процесу в гуртку – це пошуково-дослідницька діяльність вихованців. Застосування різноманітних форм організації дослідницької діяльності (пошукові загони, експедиції, робота в архівах, бібліотеках, лабораторіях закладів вищої освіти) створює умови для розв'язання завдань науково-дослідницької роботи.

Серед форм і методів роботи гуртка – індивідуальні та групові заняття, робота в малих групах, самостійна робота вихованців.

Групові заняття проводяться з вихованцями, які не визначилися з об'єктом і предметом майбутнього дослідження й не ознайомлені з вимогами до виконання науково-дослідницької роботи. На цьому етапі ефективними є співбесіди, практичні заняття, тестування.

Індивідуальна робота з вихованцями гуртка «Релігієзнавство, історія релігії» реалізується в процесі колективних занять під час виконання індивідуальних навчальних завдань та на індивідуальних консультаціях для розв'язання завдань власної пошуково-дослідницької роботи, під час пошуку інформації у бібліотеці, мережі Інтернет.

Якщо вихованці гуртка «Релігієзнавство, історія релігії» потребують підвищеної уваги педагога до формування основних комунікативних і риторичних навичок, організовується індивідуальна робота, що включає виконання завдань і вправ, що спрямовані на підготовку до публічних виступів

(вправи на зняття аудиторного страху, на розвиток уміння використовувати невербальні засоби спілкування, оволодіння психологічними, логічними та етичними вміннями, що необхідні учасникам дискусії тощо).

З метою підвищення ефективності освітнього процесу до роботи з вихованцями залучаються наукові консультанти із закладів вищої освіти, наукових установ, організацій. Так, налагоджено співпрацю з провідним релігієзнавцем, керівником Сумських осередків Української асоціації релігійної свободи, Української асоціації релігієзнавців, доктором філософських наук, професором, завідувачем кафедри філософії Сумського державного університету Мозговим Іваном Павловичем. Співпраця з високопрофесійним педагогом й ученим допомагає вихованцям зрозуміти значущість роботи, сприяє підвищенню рівня науково-дослідницьких робіт, умотивовує продовження науково-дослідницької діяльності, забезпечує особистісне самовизначення, й самореалізацію.

Серед пріоритетів у роботі гуртка – національно-патріотичне виховання, що відповідає нагальним вимогам і викликам суспільства та є запорукою формування таких особистісних якостей, як толерантність, виваженість, відповідальність, патріотична свідомість, почуття любові до Батьківщини. Доцільним, на нашу думку, є включення до навчального плану історико-краєзнавчого матеріалу, адже любов до Батьківщини починається саме з глибоких знань про рідний краю, історію свого міста, села, вулиці, домівки, місця, де людина народилася і зросла.

Тому для вихованців гуртка проводяться екскурсії до історичних і культурних пам'яток Сумщини та України, до Сумського обласного краєзнавчого музею, літні краєзнавчі та археологічні експедиції.

Традиційним для вихованців гуртка «Релігієзнавство, історія релігії» є участь у Германо-слов'янській археологічній експедиції, що проходить в Харківській області під керівництвом Любичева Михайла Васильовича, канд. істор. наук., доцента Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Юні науковці мають змогу досліджувати пам'ятку черняхівської культури, що складається з поселення та ґрунтового могильника, що датується V ст. н.е.

Актуальним є використання інтеграції – тобто об'єднання в одне ціле двох різних навчальних дисциплін або сфер діяльності людини з метою створення креативного освітньо-виховного середовища, що дає можливість пізнавати явище з різних боків, досягнути цілісності знань, тобто об'єднання.

Навчання за інтегрованим курсом – досить складна форма роботи, що вимагає від педагога високої професійно-творчої компетентності, врахування

рівня знань й інтелектуальної обдарованості вихованців. Досвід роботи за проблемою, дає підстави стверджувати, що інтегрувати можна як суміжні навчальні предмети чи сфери діяльності, так і зовсім різні. Ми спробували об'єднати журналістику та історичне краєзнавство, розробивши інтегрований курс «Таємниці історії. Маловідомі сторінки життя та діяльності засновника м. Суми полковника Герасима Кондратьєва». Метою цього курсу стало залучення вихованців гуртка до вивчення історії рідного краю, цілеспрямованої пошуково-дослідницької діяльності шляхом створення нового для вихованців продукту – телевізійної науково-популярної програми «Таємниця поховання Герасима Кондратьєва».

Результатом цілеспрямованої організації пошуково-дослідницької діяльності вихованців у гуртку «Релігієзнавство, історія релігії», пріоритети якого спроектовані Малою академією наук України, є науково-дослідницькі роботи вихованців за темами: «Благодійна діяльність православного духовенства на території Сумщини в XIX на початку XX століття» (Алфімова А.В.), «Суспільна діяльність православного духовенства на Сумщині в XIX на початку XX століття» (Лимаренко С.Г.), «Сучасний стан міжправославного конфлікту в Україні, шляхи та перспективи його розв'язання» (Криворучко А.О.), «Інститут військового духовенства (капеланства) в Україні: сучасний стан, проблеми становлення» (Гармаш І.О.) тощо.

Вихованці гуртка – неодноразові переможці та призери II та III етапів Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів - членів Малої академії наук України, Всеукраїнського колоквиуму школярів «Космос. Людина. Духовність», Міжнародної учнівської науково-практичної конференції «Україна очима молодих», інших.

Отже, пошуково-дослідницька діяльність вихованців сприяє формуванню їх наукового світогляду, креативної культури, професійній орієнтації, підготовці до продовження дослідницької діяльності у закладах вищої освіти.

Чикало Вікторія Іванівна,
Комунальний заклад Сумської
обласної ради «Сумська обласна
гімназія-інтернат для талановитих та
творчо обдарованих дітей», м. Суми

МЕТОДИКА ПРОВЕДЕННЯ «ВЕЧОРІВ ВІДВЕРТОСТІ» ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ ЗГУРТОВАНOSTІ УЧНІВСЬКОГО КОЛЕКТИВУ

Однією з умов ефективності педагогічного впливу є обстановка ненавмисності цього впливу. Іншими словами, учневі не треба в кожному дану хвилину знати, що педагог його виховує. Виховний намір має бути прихований обстановкою дружніх, невимушених взаємин.

Чому людина не повинна знати, відчувати, що її виховують? Тому що справжнє виховання - це самовиховання. Треба створити таке спілкування вихователя і вихованців, щоб кожне слово, звернене до юного серця і розуму, пробуджувало внутрішні духовні сили, викликало внутрішню роботу розуму й серця, спрямовану на самопізнання і самовдосконалення. Якщо ж людина на кожному кроці відчуває й розуміє, що її виховують, – здатність до самопізнання й самовдосконалення притупляється. У неї зароджується думка: яким мені бути й що мені робити – про це подумують дорослі. А моя справа - чекати порад і вказівок [5, с. 303].

Видатний педагог А.С. Макаренко про роботу вчителя-вихователя говорив так: «... вихователь повинен завжди добре знати таке: хоч усі вихованці й розуміють, що в дитячому закладі їх вчать і виховують, проте вони не дуже люблять підлягати спеціальним педагогічним процедурам і тим більш не люблять, коли з ними без кінця говорять про користь виховання, моралізуючи кожне зауваження. Вихователь, який без кінця переслідує вихованців явно спеціальними бесідами, набридає вихованцям і майже завжди викликає деяку протидію...» [2, с. 85]. Необхідно, щоб виховання дітей, любов і повага до дітей, вимоги до них і дружба з ними, – щоб усе це було самою суттю духовного життя вихователя. Саме тому ми вважаємо за необхідне допомогти нашим дітям і створити для них відповідні умови.

Розкриємо більш детально саме поняття «самовиховання». Психологічний словник визначає самовиховання як формування людиною своєї особистості відповідно до поставленої мети [4, с. 330]. Самовиховання як свідомо ціль частіше за все виникає у підлітковому віці, коли посилюється вплив колективу однолітків на особистісний розвиток. Саме в цьому віці вирішальну роль у самовихованні починає відігравати самооцінка. Важливим

мотивом самовиховання стає незадоволення собою у результаті усвідомлення своїх недоліків, невідповідності своїм ідеалам. Ефективності самовиховання сприяє критична самооцінка, її відповідність реальним здібностям і можливостям людини. Оскільки розвиток особистості є безперервним процесом, самовиховання – справа всього життя людини.

Самовиховання систематична і свідома діяльність людини, спрямована на вироблення в собі бажаних фізичних, розумових, моральних, естетичних якостей, позитивних рис волі і характеру, усунення негативних звичок [1, с. 295]. Результат самовиховання перевіряється практикою життя. Самовиховання напряду пов'язане з самоосвітою. Потреба у самовдосконаленні виникає в громадській, трудовій і освітній діяльності, коли досягнуто певного рівня свідомості і самопізнання, вироблено здатність до самоаналізу і самооцінки.

У підлітковому віці, коли в достатній мірі сформувались основи характеру, учнів необхідно знайомити (і в гімназії, і в родині) з різними формами і методами самовиховання (самокритика, самопереконавання, самонавіювання, самопримус, самообов'язок, самоперемикавання, емоційно-мислене перенесення у становище іншої людини (рефлексія) тощо); спираючись на внутрішні стимули самовиховання, організувати систему засобів, які змушують підлітка працювати над собою. Мета самовиховання змінюється й ускладнюється з віком учня. В юнацькому віці інтенсивніше йде процес формування світогляду, збагачення знаннями, зміцнюється зв'язок між самовихованням і самоосвітою.

Нам дуже хотілось знайти такі форми роботи, що в повній мірі допомогли б реалізувати на практиці принцип ненавмисності педагогічного впливу, основні принципи педагогіки партнерства [3, с. 10] та сприяти самовихованню особистості. Вважаємо, що саме такими заходами у нашій педагогічній діяльності стали виховні заходи з використанням інноваційних та ігрових методик і технологій, вечори відвертості, гурткова робота, походи, прогулянки, екскурсії та розвиваючі ігри.

Спробуємо більш детально ознайомити та схарактеризувати таку форму роботи, як вечори відвертості. Як ми починали? Одного дня зібрали учнів не в класній кімнаті, а в холі спального корпусу, там, де обстановка більш комфортна і наближена до домашньої, і повідомили, що на них чекає незвичайний захід. Запитали, чи хочуть вони спробувати. Учні погодились. Ми домовились зустрітись через 15 хвилин у заздалегідь підготовленому приміщенні. Зібрався весь клас. Тема зустрічі: «Давайте познайомимось». Під час заходу в дружній, невимушеній обстановці гімназисти вперше створювали

усні міні-презентації. Кожен говорив про себе те, що вважав за потрібне повідомити саме своїм однокласникам (особливості характеру, вимоги до друзів, хобі, враження і сподівання від гімназії та інше). Кожен учень під час своєї розповіді тримав у руках свічку, а потім передавав її по колу наступному учаснику. Обов'язкова умова: на початку першого Вечора відвертості необхідно скласти правила поведінки для їх учасників. Ми разом з вихованцями визначили наступні:

- головне правило: те, про що говорили, не повинно залишати кімнату, тобто повна конфіденційність;
- ставити іншим учасникам коректні запитання;
- бути чесним;
- поважати кожну людину, яка є учасником заходу;
- не перебивати того, хто говорить;
- можливість один раз за Вечір не відповідати на запитання, яке здається незручним або дуже особистим.
- не обговорювати поведінку учнів, які відсутні на конкретному заході;
- добровільна участь у Вечорах відвертості.

Хочемо зазначити, що саме добровільність впливає на те, що кожен учень класу почав вважати свою участь у цих заходах обов'язковою.

Освітлення. Оскільки проводимо ми саме Вечори відвертості, то і освітлення має бути вечірнім. Створити його можна за допомогою світильників, що працюють у режимі «Сутінки», або просто закривши жалюзі. Додаткове освітлення можуть надати аромалампи і аромакамінні, які покликані виконувати ще одну важливу функцію: з їх допомогою можна позитивно впливати на психологічний стан та здоров'я учасників (в осінньо-зимовий період це може бути профілактика простудних захворювань). Невеликий світильник у вигляді свічки зрідка можна використати під час заходу, коли вихованці проговорюють свої почуття або відчуття, тримаючи в руках свічку, а потім передають її наступному учаснику. У зимовий період варто використовувати природні сутінки.

Вимоги до приміщення:

- можливість розмістити учасників по колу;
- вентиляція (бажана наявність кондиціонера);
- шумоізоляція приміщення;
- бажано, щоб меблі були м'якими;
- приглушене освітлення.

Місце Вечорів відвертості у режимі дня. Між заходом та останнім уроком повинно пройти не менше двох-трьох годин, для того, щоб дати учням

можливість відпочити і заспокоїти свої почуття, адже Вечори відвертості часто вимагають певного психологічного напруження. Варто також зважати на навчальне навантаження наступного дня.

Тривалість заходу. Захід може тривати від 40 хвилин до 2,5 годин. Це може залежати від таких факторів:

- фізична або емоційна втома учасників;
- готовність обговорювати ту чи іншу тему;
- навчальне навантаження наступного робочого дня.

Вимоги до особистості педагога: педагог повинен добре знати психологічні особливості дітей підліткового та юнацького віку в цілому та особливості темпераменту і характеру кожного свого вихованця; вміння вести дискусії.

Готовність бути повноправним і повноцінним учасником Вечора відвертості. Що сюди входить?:

- уміння і бажання бути чесним і відвертим;
- готовність відповідати на будь-які, навіть не дуже зручні запитання.
- коректність;
- толерантність;
- доброзичливість.

Якщо виконувати ці правила, то ви обов'язково станете друзями своїх вихованців, вони будуть завжди і в всьому поважати й цінувати вашу думку, будуть з вами чесними та відвертими, приходитимуть до вас за порадою. Ваша задача буде зводитись до наступного: вам потрібно втілити свій педагогічний задум і здійснити педагогічний вплив саме враховуючи пропозиції тем вашими вихованцями.

У нашому арсеналі є також орієнтовна тематика вечорів відвертості. Планувалися вони наступним чином:

перший рік – теми в основному добирав і пропонував вихователь, лише дві було запропоновано учнями;

другий рік – 70% підбрано вихователем і 30% – пропозиція вихованців;

третій рік – 50% тем – вибір вихователя, 50% запропоновано вихованцями. Причому на початку кожного навчального року варто проводити письмове опитування вихованців, в якому одне із питань має звучати так: «Які теми, що хвилюють вас особисто, ви хотіли б обговорити зі своїми однокласниками під час Вечорів відвертості?»

Проте всіх, хто хоче спробувати практику подібних заходів, мусимо попередити: не слід стовідсотково використовувати всі ці теми в своїй

діяльності. Потрібно обов'язково враховувати потреби та інтереси конкретного учнівського колективу.

Висновки. Щоб мати будь-який результат, потрібно працювати. Щоб мати гарний результат, потрібно працювати ефективно. Ефективно, на нашу думку, означає:

- обирати методи і прийоми, не тільки враховуючи вимоги сучасної педагогіки, а й особливості конкретного учнівського колективу – колективу, з яким ви працюєте в даний конкретний момент;
- добре знати психологічні особливості конкретної вікової групи вихованців та особливості характеру і поведінки кожного вихованця;
- постійно проводити дослідження рівня вихованості, самооцінки кожного вихованця та рівня згуртованості учнівського колективу (та інші дослідження);
- залучати вихованців до планування та організації виховних заходів, вечорів відвертості, екскурсій, походів та ін.
- вивчати новинки педагогічної та психологічної літератури;
- проводити моніторинг своєї педагогічної діяльності.

Саме цим ми і керуємося у своїй педагогічній діяльності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаренко С. Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
2. Макаренко А.С. Методика організації виховного процесу / А.С. Макаренко. – Твори в 7 т. – Т.5 – К. : Рад. шк. – С. 85.
3. Нова українська школа. Порадник для вчителя.- [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nus.org.ua/wp-content/uploads/2017/09/razdel_1_Oglyad.pdf.
4. Психологический словарь / Под ред. В.В. Давыдова, А.В. Запорожца, Б.Ф. Ломова и др. – М.: Педагогика, 1983. – 448 с.
5. Сухомлинський В.О. Сто порад учителям / В.О. Сухомлинський. – К. : Рад. шк. 1988 – 310 с.

Южак Євген Євгенович,
комунальний заклад Сумської
обласної ради – обласний центр
позашкільної освіти та роботи з
талановитою молоддю, м. Суми

НАЦІОНАЛЬНО-ПАТРІОТИЧНЕ ВИХОВАННЯ ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ НА ПРИКЛАДІ ГУРТКІВ НАУКОВО-ТЕХНІЧНОГО НАПРЯМУ

Розроблення технології національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді – не тільки актуальна, але й нагальна потреба української

держави й особистості в умовах сучасних реалій, викликів, загроз і трансформацій. Виховання патріотів України виступає пріоритетним завданням функціонування держави, становлення громадянського суспільства та розвитку особистості.

Важливо, щоб кожний заклад освіти став для дитини осередком становлення громадянина-патріота України, готового брати на себе відповідальність, самовіддано розбудовувати країну як суверенну, незалежну, демократичну, правову, соціальну державу, забезпечувати її національну безпеку, сприяти єдності української політичної нації та встановленню громадянського миру й злагоди в суспільстві.

Патріотизм є вищим безумовним ціннісним утворенням, усвідомленим переживанням, високосмисловим ставленням, і його зміст як цілісного науково осмисленого поняття широко висвітлюється в сучасному науковому доробку Інституту проблем виховання НАПН України.

Український патріотизм як консолідуюча основа нації та суспільної інтеграції сприяє становленню й утвердженню України як суверенної, незалежної, демократичної, правової соціальної держави. Він будується на належності до громадянського суспільства як соціального організму, що існує на певному терені та під юрисдикцією однієї держави. Розбудова України як громадянського суспільства відбувається навколо українського заголовного етносу, оскільки в процесі розвитку урбаністичної, індивідуалістичної та, водночас, раціоналістичної цивілізації збільшуються ознаки громадянського розвитку на фоні етнічної приналежності. Нації як соціальні утворення (тобто, форми людської взаємодії) – це спільноти, що є продуктом солідарності певного типу. А солідарність, у свою чергу, є наслідком усвідомлення спільних рис, інтересів, бажання жити разом.

Важливою компонентою виховання підростаючого покоління є усвідомлення ним взаємозв'язку між власною індивідуальною свободою, правами інших людей та особистою відповідальністю. Виховання правосвідомості, кінцевою метою якої є знання та вміння відстоювання своїх громадянських прав і свобод та вміння не порушувати права інших громадян українського суспільства, є однією із складових комплексу патріотичного виховання дітей та учнівської молоді.

Сучасні методи, форми та технології національно-патріотичного виховання. Розв'язання завдання виховання патріотизму у дітей та учнівської молоді вимагає від педагогів нових підходів до організації виховного процесу та розуміння його сутності. Сучасний спецкурс «Теорія і методика патріотичного виховання учнів», розрахований на слухачів курсів підвищення

кваліфікації педагогів, містить вичерпну інформацію про теоретичні та практичні аспекти патріотичного виховання підростаючого покоління в сучасних умовах. Крім централізовано організованого навчання, підготовка педагогів до виконання завдання національно-патріотичного виховання є актуальним аспектом діяльності методичної служби кожного закладу позашкільної освіти.

Готовність українських педагогів до національно-патріотичного виховання є однією з пріоритетних складових їхньої професійної культури й являє собою систему інтегрованих властивостей особистості, адекватних змісту національно-патріотичного виховання як складової педагогічної діяльності. Тому така діяльність передбачає сформованість національно-патріотичних почуттів і моральної сфери особистості педагога, усвідомленість базових цінностей освітньої діяльності, наявність позитивного мотиваційно-ціннісного ставлення до національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді, володіння ефективними способами та засобами досягнення цілей національно-патріотичного виховання, здатності до рефлексії та самовдосконалення в цій сфері. У процесі національно-патріотичного виховання мають значення як змістовний, процесуальний та методичний компоненти, так і суб'єктно-рефлексивна позиція вихованця.

Призначення патріотизму як духовного покликання людини – в об'єднанні суспільства для успішного вирішення завдання збереження єдності та цілісності України, втілення суспільно значущих державних проєктів і виховання особистої відповідальності юних громадян України за долю своєї держави.

Патріотизм проявляється в усвідомленні кожним юнаком і дівчиною приналежності до свого народу, що й становить суть національної свідомості та гідності. Значущість проблеми національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді підсилюється нестабільністю багатьох процесів суспільного життя, загрози миру в країні та самої цілісності України. Патріотичність українців – це відповідність часу, тому нагальна проблема полягає у створенні технологій національно-патріотичного виховання підростаючого покоління, яке, вступивши у доросле життя, має стати на боротьбу за незалежність своєї Батьківщини. Виховання національного патріотизму у дітей та учнівської молоді має бути запланованим, методично керованим, а не випадковим процесом, патріотизм дітей та учнівської молоді має не тільки індивідуальну, але й суспільну цінність.

Найоптимальнішою для досягнення цілей національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді є гуманістично-орієнтована модель

виховання. Від того, наскільки широко патріотичними почуттями перейматиметься підрастаюче покоління, залежатиме міцність та єдність української держави. Сьогодні, як ніколи, усвідомлюється відповідальність суспільства за національно-патріотичне виховання дітей та учнівської молоді. Виховання як соціальна функція суспільства забезпечує суспільний розвиток за допомогою передачі новим поколінням історичного досвіду. Пріоритети виховної роботи є системоутворювальними для інших сфер життя у майбутньому: економічної, політичної, військової тощо.

Практичне виховання національного патріотизму в гуртках науково-технічного напрямку. Національно-патріотичне виховання органічно входить в освітній процес закладів позашкільної освіти і здійснюється під час навчання шляхом інтеграції до плану роботи кожного з гуртків науково-технічного напрямку. Практичне національно-патріотичне виховання в гуртках закладу позашкільної освіти проходить у вигляді проведення конкретних патріотичних заходів у різноманітних формах, тематичних лекцій, бесід, обміну напрацюваннями, практичного досвіду в обраному напрямку та інших виховних заходах, які плекають кожну із складових комплексу інтегративного утворення, яким є патріотизм зростаючої цілісної особистості, підштовхують дітей та учнівську молодь до осмислення своєї патріотичної позиції в умовах сучасних соціокультурних зламів, викликів, трансформацій. У закладі позашкільної освіти може бути застосована як предметно-тематична, так і міжпредметна модель національно-патріотичного виховання підрастаючого покоління. Виховання дітей та учнівської молоді відбувається на основі української державності, поваги та шанування законів України, Конституції України та її державних символів.

Ключове питання національно-патріотичного виховання – спілкування в гуртках закладу державною мовою, формування мовної культури, вдосконалення її володінням та вживанням української мови як духовного коду нації, турбота про піднесення її престижу.

Українські державні символи у вигляді прапора, герба, співу українського гімну й інших патріотичних пісень і національні кольори широко використовуються в закладах позашкільної освіти з метою національно-патріотичного виховання підрастаючого покоління. Проявом патріотичного духу, свідченням формування української політичної нації сьогодні стає масове використання української державної та національної символіки, українського національного одягу та орнаментів, жовто-блакитних кольорів у всіх можливих проявах, глибинна ідейна сутність якого полягає в готовності своєю працею та досягненнями сприяти розвитку української демократичної держави. Таким

чином створюються мотиваційні, інтелектуально-емоційні, поведінкові, вольові компоненти психологічної структури вихованців закладу, спрямовані на національно-патріотичне виховання. Символічна державна тріада (герб, прапор, гімн) впливає на практичну поведінку дітей та учнівської молоді, синтезуючи відповідні емоційні стани, викликані архетипами. На патріотичні якості дітей та учнівської молоді позитивно впливають переосмислення сутності патріотизму, знання про державну символіку та її історію.

Окремим питанням стоїть подолання стереотипів, сформованих за радянських часів, переосмислення української історії, участь у суспільному діалозі навколо стереотипів і міфів, нав'язаних радянською пропагандою, та їх подолання, навколо спадщини тоталітарного минулого, відкриття таємних архівів репресивних і партійних органів СРСР, збереження пам'яті про трагічні та героїчні сторінки боротьби за свободу та гідність людини, подолання конфліктів пам'яті, критичне осмислення минулого. Сучасна школа ще не змогла до кінця подолати негативні стереотипи, притаманні комуністичній системі виховання, не поставила особистість у центр виховної системи. У закладах освіти ще й досі відсутні цілісність і систематичність в організації національно-патріотичного виховання дітей та учнівської молоді; до кінця не вирішено проблему навчання рідною мовою. У виховному процесі важливе місце мають посісти народна філософія, народна мудрість, національні ідеї та ідеали, що є тим підґрунтям, на якому зростає національна свідомість, гідність, самоповага. Глибокий і системний аналіз філософської, психолого-педагогічної літератури доводить, що сучасне виховання, зокрема національно-патріотичне, має здійснюватися в умовах національного виховання, на противагу до стереотипів минулого.

Навчальні предмети, пов'язані з вивченням особливостей української землі, знання з яких поглиблюються під час навчання в гуртках закладів позашкільної освіти, сприяють національно-патріотичному вихованню та можуть бути використані як опорні. Освітні програмами гуртків предметно-технічного, виробничо-технічного та спортивно-технічного профілів прямо передбачають завдання виховання національного патріотизму дітей та учнівської молоді.

Закладам позашкільної освіти варто піклуватися про створення таких умов, за яких можуть поглиблюватися знання про рідний край, багатство його культури, на основі яких можливе виховання майбутнього громадянина-патріота та визначити шляхи стимулювання досягнень на терені національно-патріотичного виховання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Концепція національно-патріотичного виховання дітей та молоді - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://old.mon.gov.ua/ua/about-ministry/normative/4068>.
2. Охріменко І.В. Виховання учнів старших класів на національно-культурних традиціях українського народу: ...автореф. дис. канд пед. наук. / 13.00.01 - Харків, 1999. - 19 с.
3. Петронговський Р.Р. Формування патріотизму старшокласників у позанавчальній виховній діяльності: ...автореф. дис. канд пед. наук. / 13.00.01 - Житомир, 2002. - 20 с.

Яценко Володимир Сергійович,
кандидат педагогічних наук, старший
науковий співробітник,
Інститут педагогіки НАПН України,
м. Київ

РЕАЛІЗАЦІЯ КОМПЕТЕНТІСНОГО ПІДХОДУ ЯК ОСНОВА ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ВПРОВАДЖЕННЯ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Підвищення ефективності освітнього процесу в закладах позашкільної освіти, як і загалом освіти в Україні, має багатовекторний напрям. З однієї сторони державні управлінці надають вагомого поштовху до європейської освіти, з іншої – потуги самих освітян і музейних працівників до більш якісної освіти з метою історико-культурної пропаганди, використання й збереження національної спадщини. Яскравим прикладом є обговорення широкої громадськості ключових змін до проектів оновлених освітніх програм з історії та географії для учнів 5-9 класів закладів загальної середньої освіти [1].

За результатами цих звітів ми можемо прийти до певних висновків: по-перше, більшість пропозицій стосувалося поєднати у вивченні курсів історії та географії України знань з інших сфер, зокрема, географії, мистецтва та ін. Це так зване синхроністичне вивчення шкільних курсів. По-друге, наповнення програм переглянуто з метою забезпечення переходу до навчання на компетентнісній основі із набуттям вихованцями в доступній формі хронологічних, просторових, інформаційних, логічних та аксіологічних знань. По-третє, – впровадження інноваційних технологій освіти й виховання в закладах позашкільної освіти.

Беручи до уваги ці основні підсумки обговорень констатуємо, що в кінцевих варіантах освітніх програм не представлено прикладні аспекти цих змін. Адже обов'язкова робота відбуватиметься переважно у класі і частково вдома. Тож ініціативні освітяни закладів позашкільної освіти та музейні працівники шукають дієвих форм практичної роботи взаємодії «заклади позашкільної освіти – музей». На нашу думку, однією з цікавих форм може

статі організація і проведення системи пізнавальних краєзнавчих екскурсій серед учнівської та студентської молоді. Під час цих екскурсій ми можемо наочно розглядати ретроперспективу актуальних питань не лишень історії, а також у значній мірі географії, мистецтва, культури загалом. Для прикладу ми покажемо, як на практиці можна реалізувати зміст природничої освіти на основі компетентнісного підходу. Досвід організації та проведення пізнавальних краєзнавчих екскурсій серед вихованців та їх батьків на базі спеціалізованої школи № 200 м. Києва у 2015-2016 навчальному році.

Розпочалася наша екскурсія від головного входу відомого **Музею історії Києва**, який створено в 1978 році.

Фонди музею формувалися на базі експонатів, переданих з Інституту археології Академії наук України, а також подарунків від підприємств та установ.

Першу експозицію відкрили до 1500-ліття Києва у травні 1982 року. У серпні 2011 року керівництво міста розмістило Музей історії Києва в скандально відомій будівлі торгово-офісного центру на станції метро «Театральна», що зводилися з 2006 року за адресою вул. Б. Хмельницького, 7.

Ми перебували на знаменитій **вулиці Богдана Хмельницького**, відомій ще з 1830-тих років, як Кадетська (за назвою проекту Київського Володимирського кадетського корпусу).

У різні роки вулиця мала різні назви: 1869 року – Фундуклеївська (названа на честь Івана Фундукля), по якій у 1892 році проклали першу лінію київських трамваїв; 1919 – 1992 роках – Ленінська (на честь Володимира Леніна (Ульянова); 1942 – 1943 років – Театрштрассе, а з 1993 року – Богдана Хмельницького.

Дітей та їх батьків особливо зацікавила доля Івана Івановича Фундукля (1804 – 1880 рр.) – знаменитого Київського цивільного губернатора (1839 – 1852) [2]. Почесний громадянин Києва Іван Іванович ще за життя удостоївся такої честі.

Саме за Фундукля було вкрито бруківкою Андріївський узвіз, у 1843 році за власний кошт побудовано фонтан (не зберігся до наших днів), у 1848 році - ланцюговий міст через Дніпро (також не зберігся). Відкрив власним коштом Фундуклеївську жіночу гімназію, де навчалися відомі українки за походженням, як Анна Ахматова та за переконанням – Софія Русова. За роки управління І. Фундукля було відкрито і знаменитий університет Святого Володимира (1842).

Буквально за 100 метрів ми зупинилися біля Національного музею літератури України. Для більшості присутніх було несподіванкою дізнатися, що

це саме та знаменита **колегія Павла Галагана**, відкрита 13 жовтня 1871 року. Це приватна чоловіча гімназія, яку заснував Григорій Галаган як пам'ять про померлого сина. Загалом було реконструйовано п'ять споруд у 1870 році архітектором Олександр Шіле. Тут була велика бібліотека. Науково-методичне піклування покладалося на університет Святого Володимира.

Сімдесят вихованців, які там навчалися і жили (своєрідна школа-інтернат). 30 з них були стипендіатами Г. Галагана і 40 навчалися за свої кошти.

На меморіальній табличці, розташованій на будинку, зазначалося, що у 1885 – 1886 роках у бібліотеці працював геніальний український письменник Іван Франко. Саме в каплиці колегії у 1886 році він вінчався з Ольгою Хоружинською, батько якої працював тут же.

Колегія Галагана знаменита своїми випускниками: Сергій Бердяєв (український поет), Олександр Богомолець (український учений-медик), Михайло Чубинський (український юрист) та інші.

Ось ми знаходимося на **вулиці Терещенківській**, що названа на честь Ніколи Терещенка у 1900 році. Прокладалася вулиця у 60-ті роки ХІХ століття і з 1861 року називалася Олексіївською. Це одна з небагатьох вулиць Києва, яка має довжину лише двох кварталів, одна з сторін – паркова сторона (парк імені Тараса Шевченка).

У різні роки вулиця мала різні назви: з 1919 року – Чудновського, 1941 – 1943 років – Терещенківська, 1955 року – Рєпіна, і з 1992 року повернуто історичну назву – Терещенківська. У багатьох довідниках про Київ її часто згадують, як «вулицю музеїв», адже тут розташовані у будинках: № 5 – музей-квартири Павла Тичини і Миколи Бажана, № 9 – Київська національна картинна галерея, № 15 та № 17 - Національний музей мистецтв імені Богдана і Варвари Ханенків.

Завдяки культурологічному проекту «Вхід до знань» **Київської національної картинної галереї** [3] краєзнавці долучились до високого мистецтва.

Порівняно невелика колекція музею, нараховує понад 12 тисяч творів живопису, скульптури, графіки, декоративно-прикладного мистецтва, відрізняється високим художнім рівнем робіт, які тут зберігаються, багато з яких – справжні шедеври.

В Україні це єдиний музей, профіль колекції і коло наукових і просвітніх інтересів якого – придбання, зберігання і вивчення російського образотворчого мистецтва ХІІІ – ХХ століть.

Київську національну картинну галерею було відкрито 12 листопада 1922 року і спочатку носила назву Київської картинної галереї. У березні 2017 року

було повернуто історичну назву музею. Саме відкриття музею було приурочено до 5-тої річниці революції. В основі експозиції покладено приватні колекції сім'ї Терещенко – багатих промисловців, меценатів, колекціонерів.

Із зібрань Терещенка до музею потрапили відомі твори, справжні шедеври російського мистецтва: Івана Шишкіна «Перший сніг», Івана Крамського «Селянин з вуздечкою», Іллі Рєпіна «Портрет В. Гаршіна», Віктора Васнецова «Три царівни підземного царства», Миколи Врубеля «Дівчинка на фоні перського килима», а також серії робіт Василя Верещагіна, скульптура Марка Антокольського та інших.

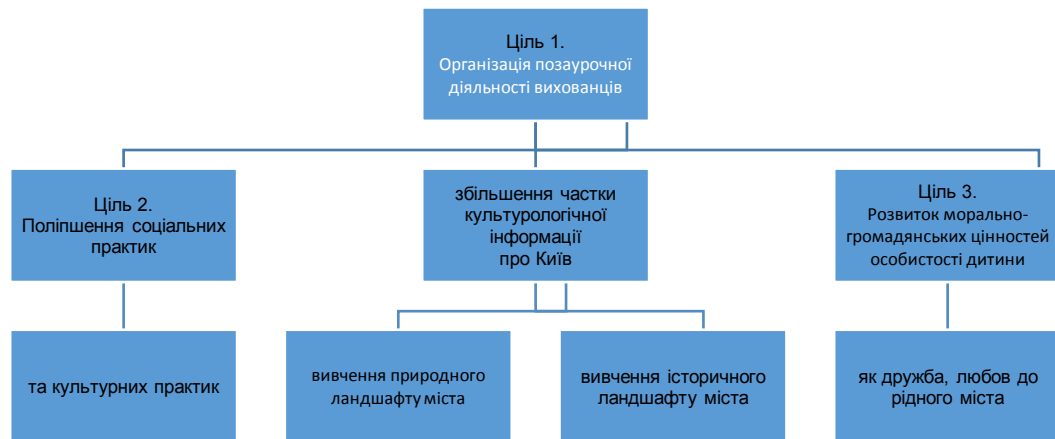
На початку 1930-х років музей вважався Національною картинною галереєю, де демонструвалось не лише російське мистецтво, але й сучасне українське. До початку 1940-х років визначився кінцевий профіль музею. Він став одним з найбільш вагомих художніх зібрань країни. Створюється повноцінна експозиція за історико-хронологічним принципом, організовуються виставки, ведеться науково-дослідницька робота.

А закінчилась цікава екскурсія оглядом незвичайного пам'ятника колишньому російському імператору Олександрові II.

Історія пам'ятника є цікавою і пізнавальною. Створений на кошти російського промисловця барона Гінбурга, бронзовий пам'ятник було встановлено в 1911 році до 50-тиліття відміни кріпосного права Олександром II у Публічній бібліотеці (нині Національна бібліотека України імені Ярослава Мудрого). На відкриття пам'ятника приїздив сам імператор Микола II.

Придбавши цікавий путівник та CD-диск «Київський музей російського мистецтва» (автори-упорядники Тамара Солдатова і Катерина Ладиженська; (2 березня 2017 року перейменовано «Національний музей «Київська картинна галерея»)), які містять більш докладну інформацію про музей, його зібрання та експозицію, ми рушили до наступної художньої вершини Києва.

Загалом, творче об'єднання «Юні кияни» в системі позашкільної роботи за 2015-2016 навчальний рік із застосуванням інноваційних технологій навчання й виховання в закладах позашкільної освіти сформували стратегічні цілі та завдання (рис. 1).

ЛІТЕРАТУРА

1. Звіт про результати першої сесії роботи над оновленням навчальних програм з історії для учнів 5–9 класів загальноосвітніх навчальних закладів - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://histmon59-new.ed-era.com/opus_zmyn.html.
2. Фундуклей И.И. Энциклопедический словарь Брокгауза и Ефрона: в 86 т. (82 т. и 4 доп.). / И.И. Фундуклей.– СПб., 1907. – 326 с.
3. Київський музей російського мистецтва / авт.-уклад.: Т.М. Солдатова, К.І. Ладиженська. – К.: Атлант ЮЕМСі, 2009. – 296 с.